

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Motivace k základům dějin moderního výtvarného umění pro
předškolní věk v rámci pedagogiky volného času

Vedoucí práce: PhDr. Michal Filip, Ph.D

Autor práce: Eva Dolášová, DiS.

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: 3.

2013

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Dne 20. dubna 2013

.....

Eva Dolášová, DiS.

Děkuji vedoucímu práce PhDr. Michalu Filipovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále bych ráda poděkovala panu Bohumíru Bachratému a Haně Reitzové za pomoc při psaní bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	6
I TEORETICKÁ ČÁST	8
1.1 PROBLEMATIKA MODERNÍHO UMĚNÍ.....	8
1.2 UMĚNÍ	8
2 MODERNÍ UMĚNÍ	11
2.1 IMPRESIONISMUS A POSTIMPRESIONISMUS	12
2.2 SYMBOLISMUS	15
2.3 SECESE.....	16
2.4 EXPRESIONISMUS	17
2.5 KUBISMUS	18
2.6 FUTURISMUS	19
2.7 SURREALISMUS	20
2.8 ABSTRAKTNÍ UMĚNÍ - NEFIGURÁLNÍ	21
2.9 KINETICKÉ UMĚNÍ A OP-ART	21
3 UMĚNÍ A VÝCHOVA	23
3.1 UČITEL VÝTVARNÉ VÝCHOVY.....	23
3.2 VÝTVARNÉ SMĚRY VE VÝCHOVĚ	24
3.3 METODY VÝTVARNÉ VÝCHOVY	26
3.3.1 <i>Artefiletika</i>	27
3.4 EVALUACE VÝTVARNÉHO PROJEVU	28
3.5 GALERIJNÍ PEDAGOGIKA	29
3.5.1 <i>Galerijní pedagog</i>	31
3.6 DRAMATICKÁ VÝCHOVA.....	32
3.7 VÝTVARNÉ DÍLNY	32
3.8 INICIÁTOR „VÝTVARNÝCH DÍLEN“	33
3.9 CÍLENÁ SKUPINA „ VÝTVARNÝCH DÍLEN“	34
3.10 PSYCHOLOGIE PŘEDŠKOLNÍHO DÍTĚTE	34
3.11 VÝTVARNÝ PROJEV V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	35
3.12 VÝTVARNÉ TECHNIKY	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	39
ÚVOD	39
CÍLOVÉ KOMPETENCE	39
VÝBĚR UMĚLECKÉHO DÍLA	40
4 IMPRESIONISMUS	42
4.1 ANOTACE.....	42
4.2 MOTIVACE	42
4.3 VÝTVARNÉ ŘEŠENÍ.....	43
5 SYMBOLISMUS	44
5.1 ANOTACE.....	44
5.2 MOTIVACE	44
5.3 VÝTVARNÉ ŘEŠENÍ.....	44
5.4 REFLEXE	45

6	SECESE	46
6.1	ANOTACE.....	46
6.2	MOTIVACE	46
6.3	VÝTVARNÉ ŘEŠENÍ.....	47
6.4	REFLEXE	47
7	EXPRESIONISMUS	49
7.1	ANOTACE.....	49
7.2	MOTIVACE	49
7.3	VÝTVARNÉ ŘEŠENÍ.....	50
7.4	REFLEXE	50
8	KUBISMUS	51
8.1	ANOTACE.....	51
8.2	MOTIVACE	51
8.3	VÝTVARNÉ ŘEŠENÍ.....	51
8.4	REFLEXE	52
9	FUTURISMUS.....	53
9.1	ANOTACE.....	53
9.2	MOTIVACE	53
9.3	VÝTVARNÉ ŘEŠENÍ.....	53
9.4	REFLEXE	54
10	SURREALISMUS.....	55
10.1	ANOTACE.....	55
10.2	MOTIVACE	55
10.3	VÝTVARNÉ ŘEŠENÍ.....	55
10.4	REFLEXE	55
11	ABSTRAKTNÍ UMĚNÍ	57
11.1	ANOTACE.....	57
11.2	MOTIVACE	57
11.3	VÝTVARNÉ ŘEŠENÍ.....	57
11.4	REFLEXE	58
12	KINETICKÉ UMĚNÍ A OP-ART	59
12.1	ANOTACE.....	59
12.2	MOTIVACE	59
12.3	VÝTVARNÉ ŘEŠENÍ KINETICKÉHO UMĚNÍ.....	59
12.4	VÝTVARNÉ ŘEŠENÍ OP-ART	60
12.5	REFLEXE	60
	ZÁVĚR	61
	POUŽITÁ LITERATURA	63
	PŘÍLOHY.....	65
	ABSTRAKT	71
	ABSTRACT.....	72

Úvod

Téma bakalářské práce se zaměřuje na možnosti seznámení dětí alespoň částečně s moderním uměním a na jeho využití v zájmových kroužcích výtvarné výchovy. Jednotlivá setkání jsou koncipována pro výtvarné aktivity předškolních dětí, lze je využít při práci ve zmiňovaných kroužcích, workshopech a galerijní pedagogice.

Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Cílem teoretické části je, mimo jiné, přehledné seznámení s moderním uměním a některými konkrétními směry moderního umění. V následujících částech je seznámení s jednotlivými styly moderního umění. V dílčích kapitolách jsou charakterizovány jednotlivé výtvarné směry tohoto období s jejich typickými charakteristickými rysy. Na základě tohoto nástupu by mělo dojít k hlubšímu seznámení a proniknutí do tematiky. Je zde také stručně popsána ontogeneze spontánní tvorby dětí předškolního věku v jejich výtvarných aktivitách. V teoretické části je poukázáno na výchozí výukové směry, z kterých vychází výtvarné dílny v praktické části.

Praktická část si klade za cíl vytvoření a realizaci a reflexi vlastních výtvarných dílen v seznamování s některými výtvarnými směry moderního umění. Naleznete zde popis konkrétních činností s dětmi a vyhodnocení jednotlivých dílčích cílů. Je zde naznačeno několik postupů, které pomohou poznat a přiblížit dětem vybrané směry. V tomto věkovém období nejde o poznání a rozpoznání jednotlivých výtvarných směrů moderního umění, ale o seznámení s rozdílností tvorby a jednotlivých technik formou hry, výtvarných cvičení a dramatizace. Je zde zařazen i výčet pomůcek, které jsou pro realizaci jednotlivých hodin vhodné, ale nikoliv podmínkou. Jedná se o kreativní přístup k modernímu umění, který lze využít buď jako jednotlivé hodiny pro oživení běžných výtvarných činností, nebo jako dlouhodobé výtvarné dílny, které mají na sebe návaznost a tvoří, tím celek. Výstupem této praktické části jsou výtvarná dílka, případně výstava z nich, kterou je možné doplnit malým katalogem a setkáním na výstavě (dětí, rodiče, přátelé). Děti tak získají jednoduchý přehled části moderního umění, což uzavře pravidelná setkávání s moderním uměním.

Diplomová práce by měla ukázat, jak je moderní a současné umění hravé a co má společného s dětským viděním světa. V práci je ukázáno, jak lze nápaditě a kreativně pracovat s náměty a motivy, které se mohou zdát pro tuto věkovou skupinu složité. Může sloužit jako inspirace pro pedagogy, kteří by rádi dětem přiblížili různé výtvarné směry a hledají cestu, jak to udělat.

Důležitými a hlavními zdroji je literatura velmi obsáhlá i v umění 20. století a současnosti, reprodukce výtvarných děl a jejich interpretace, dle možností umělecké originály, setkání s umělci i pedagogy výtvarné výchovy a jiné.

I Teoretická část

1.1 Problematika moderního umění

V úvodu teoretické části práce se stručně zaměřím na vymezení velice složitého a obsáhlého pojmu moderní umění konce 19. století a půlky 20. století a jeho podstaty a na historické zařazení do řady výtvarných slohů a stylů. Nejdříve je třeba říct si, co si pod pojmem umění představujeme, kde se vůbec vzalo a jak se vyvíjelo. Potom je důležité ujasnit si, co je moderní umění, jak ho vnímáme a jak bychom ho měli vnímat správně v historickém kontextu. Je také dobré vědět, kde je možné se s moderním uměním setkat (příloha I).

Dále je nutné vybrat, na které směry se zaměřit pro práci s dětmi a jakou formou jim tyto přiblížit. Jaké máme možnosti a techniky, které jsou zajímavé a vystihují podstatu daného směru nebo jeho filosofii.

1.2 Umění

Na úvod by bylo dobré definovat, co to je umění. To je však téměř nemožné. Je mnoho názorů a definic, ke kterým se můžeme přiklonit, osloví nás, nebo naopak nás vedou k polemice.

„*Pojem umění je odvozen od slova uměti a používá se i v souvislosti s různými dovednostmi (umění lékařské, jezdecké, kuchařské).*“¹ To je jedna z definic umění, která poukazuje na jedno možné vysvětlení a chápání slova umění. Tato definice však není pro tuto práci určující.

Zajímají nás spíše definice umění působícího na naše smysly estetickým způsobem.

¹ *Všeobecná encyklopedie ve 4 svazcích.* s. 486.

„Krásné umění - specifická tvůrčí činnost člověka zaměřená na zobrazení vnější reality z hlediska estetického působení. Tvoří jednotu tří prvků: uměleckého procesu (tvorba díla), umělecký artefakt (dílo) a působení díla (konzumace uměleckého díla).....“² S touto definicí lze plně souhlasit, protože ani bez jedné složky by umění nemohlo působit. Všechny tyto složky jsou důležitou a nezbytnou součástí umění, o kterém můžeme mluvit jako o „krásném umění“.

„Tvořivé převedení smyslově-duchovních zážitků do slov, zvuků, předmětů, vizuálních forem; zprostředkování vnitřních a vnějších zkušeností formami, kt. vznikají ve fantazii umělce a oklikou přes specifický materiál (vyjadřovací prostředky)....“³ Pokud si umělec nenajde správné vyjadřovací prostředky a nemá dostatek fantazie, nemůže žádné umělecké dílo vytvořit. Právě fantazie umělce a použití určitých vyjadřovacích prostředků tvoří určitou nadstavbu nad perfektně zvládnuté řemeslné zpracování.

„Na počátku dějin lidstva bylo umění ve službách náboženství a kultovních praktik, zabývalo se ale i bezprostředním zachycením zkušeností s realitou (jeskynní malby ad).“⁴

Jediné, co je zřejmé, je, že umění, a bezpochyby i výtvarné umění, provází člověka a jeho historii od počátku. Přesto je to pojem, o kterém můžeme zřídka kdy říci, že ho plně chápeme a rozumíme zcela jeho obsahu a sdělení. Proto je pro nás umění stále záhadné a tajemné a přitahuje nás. S výtvarným uměním se setkáváme téměř na každém kroku jak v minulosti, tak v současnosti⁵.

Začneme-li zkoumat umění více do hloubky a hledat jeho další významy, role, funkce, zjistíme, že jednou z významných rolí je role, při které nám sděluje nějaký obsah, myšlenku, poznání, poselství. Může to být osobní sdělení a poselství umělce, ale také přesně daná témata například náboženská a politická. Někdy však bývá těžké správně pochopit nabízené sdělení, myšlenku a poselství, obsah a podstatu sdělovaného. Tímto způsobem dochází k tomu, že lze stěží odhalit, co chtěl autor sdělit a vyjádřit a dílo tak může mít pro každého pozorovatele jiný rozměr a jiné sdělení. Ale o to často umělcům jde. To je na tom to neuchopitelné, krásné.

² *Všeobecná encyklopedie ve 4 svazcích.* s. 486.

³ *Encyklopedie Universum,* s. 42.

⁴ *Tamtéž.*

⁵ *Srov. J.Uhlíř, Tvoříme ve stylu známých malířů,* Portál s.10.

Umění nám dává i obraz a odkaz dob minulých i současného světa. Ve středověku bylo umění většinou anonymní s ohledem na stylovou čistotu, i když první jména sochařů, architektů se objevují již v Antickém Řecku. První známý architekt je z doby starého Egypta – Amhotep – stavitel pyramid. Až v době renesance se začínají více spojovat konkrétní umělci s konkrétními díly. Nastává doba hledání nových forem a stylů sdělení přes sakrální a mystická významů starověku a středověku, až po zobrazování skutečnosti, k práci s lidským nitrem a světem a jeho odhalování v 19. a 20. století.

Všechny tyto definice v sobě více méně obsahují i definici výtvarného umění, a přesto se týkají i dalších uměleckých oborů, jako je hudební tvorba, literatura, dramatické, filmové, taneční umění atd. V čem je tedy výtvarné umění jiné a co má společného s ostatními uměleckými obory? Tuto otázku nám pomůže objasnit následující definice výtvarného umění.

*„Výtvarné umění, umění, jehož výrazovým prostředkem je různým způsobem tvarovaná hmota. Architektura a urbanismus (někdy se vydělují), sochařství, malířství, grafika, užité umění, v současnosti též fotografie, popř. kinetické umění, earth and land art a jiné druhy. Na rozdíl od ostatních umění působí dílo, výtvarného umění samo, bez interpreta.“*⁶

Všechna období umělecké tvorby mají společný, dalo by se říci základní formát, jakým zobrazují dané téma. Je to obraz, socha, plastika, stavba. Ve 20. století, zejména v jeho druhé polovině, přestávají být tyto formáty dostačující a k výtvarnému vyjádření a záměru využívají i aktivní zapojení diváka do procesu tvorby a vnímání. K tradičním objektům přibývají nové formy, které jsou krátkodobé a estetizují daný okamžik či situaci. Je to například happening a performance, umění akce, land art, body art, koncepční umění. Tímto se dostává do nové úrovně, a to komunikační a naléhavého sdělení. Posouvá se tímto od původní úlohy a roviny informativní a zkrášlující o něco dále a jinam.

⁶ *Všeobecná encyklopedie ve 4 svazcích.* s. 614.

2 Moderní umění

Moderní umění je značně nejednotný souhrn uměleckých směrů. Při hledání v odborné literatuře se můžeme setkat s názorem, že termín „moderní umění“, dnes již postmoderní je stejný s termínem „současné umění“. Pokud jsme ochotni tento názor přijmout, pak bychom museli tvrdit, že všechny umělecké slohy byly moderní v době, kdy byly aktuální. Z toho by vyplývalo, že vše, co odpovídá či neodpovídá podmínkám určité doby, je moderní jen proto, že existuje v konkrétní době.⁷ Modernost je chápána jako přirozené plynutí, které se vyvíjí a mění v průběhu doby a reaguje na požadavky a situaci dané doby. My však chceme pojem Moderní umění správně pochopit a zařadit.

Dnes termínu „Moderní umění“ rozumíme jako výrazu označující jednu formu umění, která odpovídá určitému historickému období. V případě, že jsme ochotni tomuto termínu rozumět a chtít ho pochopit ve zmíněném historickém významu, napadne nás otázka, kdy vlastně moderní umění vzniklo. Jaké jsou jeho hlavní charakteristické znaky a proč vzniklo a co předcházelo jeho vzniku z historického hlediska a vývoje společnosti.

Zjistíme, že vzniku moderního umění předchází nejen úplný rozklad stylové jednoty a slohů, která je charakteristická pro všechny předchozí umělecké styly, ale že ve většině případů souvisí i s rozpadem společenského zřízení. Zjišťujeme, že tento umělecký styl je nejednotný, a že je to souhrn různých uměleckých směrů, které se od sebe značně liší a jsou odrazem doby, ve které vznikly.⁸

Následující tabulka ukazuje, jak chronologicky jdou jednotlivé styly za sebou. Těm, které jsou zvýrazněné, se budu věnovat více i v praktické části.

⁷ Srov. Zikmund, V. *Stručné dějiny moderního malířství*, s.5.

⁸ Tamtéž

Tab. 1: Stručný přehled směrů moderního umění

2/2 19.stol	20. stol.	Po roce 1920	Po roce 1950
Impresionismus Neoimpresionismus	Expresionismus	Surrealismus	
	Fauvizmus	Abstrakce	Pop art, op art
	Kubismus		Vizuální kinetické
Postimpresionismus	Futurismus		Happening
Symbolismus	Dadaismus		Konceptuální
			Land Art Body Art
			Neo expresionismus

2.1 Impresionismus a postimpresionismus

Impresionisté nevycházeli ze společného základu, shromáždili se mezi nimi umělci s velmi různorodými myšlenkami, technikami, náměty a prostředím. Byli to malíři lidských postav, koloristé, krajináři.... To, co je spojovalo, bylo odmítání tradičních námětů z mytologie nebo náboženství, které byly dány ateliérovými předpisy a oficiálním uměním. Akademismus té doby nevychází z reality a studia skutečnosti, ale pasivně studuje antiku a jeho představitelé malují zejména podle sádrových odlitků. Krajinu využívají jenom jako kulisu pro svá mytologická a náboženská témata.

Impresionisté malují v **plenéru**, v krajině a i ve městě, např. v Paříži. Snaží se zachytit prchavé okamžiky proměny barev, světla, pohybu a svých vlastních pocitů. Přitahuje je pohyb, zábava, dav a ten se pokoušejí zachytit spíše v obrysech, v barevných skvrnách s temperamentním rukopisem.⁹

⁹ Srov. Vávra, J. *Od Impresionismu k postmoderně*, s.9.

Co se týče malby, pro tento směr je typické rozkládání barev, ukazování světelných vibrací, to vše vychází z pozorování přírody, prchavých okamžiků, která je mezi umělcem a stávající realitou. Nejedná se o teoretickou zkušenost, ale spíše o subjektivní pocit a zachycení této chvíle. Impresionisté také bourali zažitě představy vidění celistvosti světa a vyhledávali spíše jeho části, jako je např. světlo a atmosféra. Dalo by se říct, že realitu viděli jednostranně a tím vytvořili předmět své tvorby.¹⁰

Vzájemně oddělované barevné skvrny, které splývaly v obraz subjektivní reality, teprve při určitém odstupu od obrazu, lze poprvé najít na obraze, Claude Moneta Imprese na kterém zobrazuje vodní hladinu. Teprve později ji využili i k zobrazení jiných skutečností jako jsou stromy, obloha.

Byli první, kdo odmítají při zobrazování přírodních motivů čern a šedé valéry a konturovou kresbu. Vychází z toho, že barva vzniká rozkladem slunečního paprsku a tak se snaží využívat při práci nelomených spektrálních barev. A právě proto z obrazů vymizely kontury a detaily a skvrny se staly neuzavřené a neukončené spojují se v jeden vzdušný celek. U malířů postav, jako je třeba jeden z význačných představitelů Degase, nalezneme obojí. Malíři se snaží zachytit okamžik pomocí **barevné skvrny**, která umožňuje přesně a rychle ztvárnit a vyjádřit **vjem, dojem, vzrušení, pohnutí**. Je to nová technika, která spočívá ve vytváření barevných skvrn těsně vedle sebe. Impresionisté využívají rychlé a krátké tahy štětcem proto, aby zachytili věrný obraz určité pomíjivé atmosféry. Skvrna se tak stává novým výrazovým prostředkem, který mění motiv jako je krajina, figura v energii a světlo. Je pro ně charakteristické, že malují přímo v plenéru. Jejich pojetí malby dává nový impuls dalšímu vývoji v malířství konce 19. a celého 20. století.¹¹ Charakteristické motivy a témata pro impresionisty jsou krajina, rušné bulváry, divadelní výjevy, restaurace, bary, veslaři a prostí lidé při práci a odpočinku.¹²

¹⁰ Srov. Frontisi, C. *Obrazové dějiny umění*, 349-353.

¹¹ Srov. Vávra, J. *Od Impresionismu k postmoderně*, s. 9.

¹² Srov. Vávra, J. *Od impresionismu k postmoderně, dějiny vizuálního umění*, s. 10.

Impresionisté

Edgar Degas 1834-1903

Camille Pissarro 1830-1903

Eduard Manet 1832-1883

Claude Monet 1840-1926

Auguste Renoir 1841-1919

Antonín Slavíček 1870-1910

První výstava, která byla později označena za impresionistickou, se uskutečnila v roce 1874. Název tohoto směru se odvíjí od názvu obrazu Claude Moneta *Imprese, vycházející slunce (impression, soleil levant)*. První výstavy se zúčastnilo třicet autorů, mimo Claude Moneta je to i Paul Cézanne, Auguste Renoir a z žen Berthe Morisotová. Poté se uskutečnilo ještě sedm dalších výstav.

Postimpresionismus je nejednotný s rozličnými názory jednotlivých umělců, kteří jdou v některých případech názorově proti sobě nebo se ovlivňují. Význačné pro něj je, že ve své podstatě ukazuje všechny hlavní směry 20. století. U všech umělců je patrná reakce na impresionismus. Nové směry, pro které je postimpresionismus východiskem, jsou s jejich hlavními představiteli:

-symbolismus - Gustav Moreau 1820-1892

- Odion Redon 1840-1916

-skupina Nabis - Paul Sérusier 1803-1927

- Maurice Devis 1870-1943

- Pierre Bonard 1867-1947

- expresionismu (van Gogh)

- secesní malba (Toulouse-Lautrec)

- barevný konstruktivismus (Cézanne) ¹³

¹³ Srov. Frontisi, C. *Obrazové dějiny umění*, s. 349-353.

2.2 Symbolismus

Symbolismus je duchovní výtvarný a literární směr umělecké generace osmdesátých let 19. století, nejedná se o konkrétní malířský styl. Je to reakce na impresionismus ve výtvarném umění a naturalismus v literatuře. Oproti impresionismu, který se snaží zachytit realitu v jejím prchavém okamžiku, snaží se symbolismus o zachycení snů, fantazie a duchovních představ pomocí symbolů a bohatých dekorativních vzorů.¹⁴

Symbolisté kladou při své tvorbě důraz na vnitřní obraz lidské psychiky a proti racionální malbě staví intuici. To je hlavní rozdíl oproti impresionistům, pro které je důležité zachycení pomíjivé reality a tento okamžik zachytit ve vizuální stránce obrazu. Oproti impresionistům využívají konturované barevné plochy a dekorativní výtvarnou řeč. Symbolisté charakterizují svoje umělecké dílo pěti principy:

1. Ideové, protože jeho jediným ideálem je vyjádření ideje.
2. Symbolické, protože vyjádří tuto ideu formami.
3. Syntetické, protože opíše tyto formy, tyto znaky všeobecně dorozumivacím způsobem.
4. Subjektivní, protože objekt nebude nikdy pozorován jako objekt, ale jako znak myšlenky vnímané subjektem.
5. Dekorativní, neboť vlastní dekorativní malířství tak, jak je chápali Egypťané, velmi pravděpodobně i Řekové a primitivové, není vůbec nic jiného než projev umění současně subjektivního, syntetického, symbolického a idealistického.¹⁵

Symbolismus – představitelé:

Jan Zrzavý-1890-1977

František Bílek- 1872-1941

Jan Preisler 1872-1918

¹⁴ Srov. Mráz, B. M. Mrázová, *Encyklopedie světového malířství*.s. 563.

¹⁵ Srov. Mráz, B. M. Mrázová, *Encyklopedie světového malířství*.s. 563.

2.3 Secese

Tento sloh je považován za poslední z univerzálních výtvarných slohů, kterému se podařilo dát jednotný řád všem věcem běžného života: architektuře, sochařství, malířství, grafice, užitému umění a literatuře. Podařilo se jí v 90. letech 19. století ovlivnit a zasáhnout dění v celé Evropě, Spojených státech a Japonsku. Je to umění, které se postavilo proti historismu a akademismu. Je to také umění přechodu z 19. do 20. století. Historický význam secese tak spočívá v objevení užitého umění, a dekoraci a povýšení ho na úroveň sochařství a malířství. Secese v mnohém navázala na symbolismus.¹⁶

Hlavním znakem a podstatou secesních výtvarných děl je **ornament, lineárnost, plošnost a dekorativnost**. Ornament nepředstavuje jen zdobný prvek, ale dává zároveň řád a pořádek. Obrací se přímo k přírodě a jejím tvarům jako jsou listy, květy, lidské a zvířecí tělo. Secesní linie je plynulá vlnící se křivka, jejíž tvar je inspirován a odvozen ze stonku rostlin a povyšuje ho na něco podstatného a důležitého. Tato linie vyvolává u diváka pocit nenásilného pohybu v ploše, jejíž jednotvárnost se vyrovnává barevností. Secese vyhledává nové, doposud neznámé a nevidané barevné odstíny a spojuje je podle principu kontrastu a barevné harmonie.¹⁷

Symbyly v secesi mají svá přesná pravidla a významy, například labuť, páv, exotičtí ptáci jsou symbyly instinktů a vášní. Květiny jsou také nositeli symbolu a jsou i charakteristické pro tento sloh. Je to zejména lilie a dále pak květiny, které se dají dobře rozložit do ploch, jako jsou lekníny, kosatce, mák, orchideje a tulipán.¹⁸

Barevnost v secesi využívá lomených barevných odstínů žluté, modré, bílé, černé, fialové.

V architektuře spojuje účelnost, techničnost a umění s funkčností dané stavby. Ornamentální plocha se uplatňuje zejména na fasádách, na kterých vytváří rytmus a oživuje je. Tento rytmus je pro secesi důležitý.

Sochařství bývá stylizované, odráží se v něm hra se světlem a pracuje s plochou, ne s linií. Hmota se odebírání a vyhlubuje. Typickým je neustálé vlnění plochy.

V malířství je to hlavně dekorativní stylizace, plošná kompozice a lineární kresba.

¹⁶ Srov. Šabouk, S. *Encyklopedie světového malířství*, s. 315-316.

¹⁷ Srov. Vávra, J. *Od impresionismu k postmoderně*, s. 21.

¹⁸ Srov. Mrázek, B. Mrázková, M. *Encyklopedie světového malířství*, s. 527.

V uměleckých řemeslech, jako je sklářství, keramika, kovářství, šperkařství a vyšívání, využívá hlavně náměty hmyzu, ženské postavy, květinové motivy a geometrické tvary a formy.¹⁹

V grafice to je hlavně plakát a ilustrace i komplexní „krásná kniha“ (ilustrace, typografie, vazba).

Představitelé secese:

Antonio Gaudí 1852-1926

Ladislav Šaloun 1870-1946

Gustav Klimt 1862-1918

Alfons Mucha 1860-1939

Egon Schiele 1890-1918

Stanislav Sucharda 1866-1916

2.4 Expresionismus

Expresionismus, který se rozvíjí zejména v Německu mezi roky 1905-1925, má své význačné předchůdce: Jamese Ensora (1860-1949), Edvarda Mucha (1863-1944) Ferdinanda Huidlera (1853-1918). Expresionismus se snaží především vyjádřit pocity tísně a úzkosti člověka, který je ztracený ve světě. Nehledá realismus, ale podstatu a hloubku věcí a světa. Expresie (vyjádřit, výraz), z čehož název tohoto směru vychází, hledá proti racionálnímu projevu citové projevy a stavy člověka tak, jak jsou běžné v životě. Je ovlivněn první světovou válkou a reaguje na celkovou krizi společnosti.²⁰

Podstatou expresionismu, co se týče barevnosti, je stylová, čistá agresivní barevnost, která je podmíněna subjektivním cítěním umělce. Barva má vyjadřovat pocity, duševní stavy, nálady. Pro podtržení s vyzvednutím výrazu, emocí používají umělci záměrně **deformaci** tvarů, využívají zkratky a nadsázky. Charakteristické jsou i výrazné a dynamické obrysové čáry. Obrazy se vyznačují plošností, hrubou linkou, hranatými tvary.²¹

Techniky, které využívají pro svou tvorbu, jsou v grafice dřevořezba, rytina, lept, suchá jehla a litografie.

V Čechách je expresionismus spojován s kubismem. Umělce zajímá okolní svět lidí a věcí, využívají náboženská témata, používají jednoduché tvary a znaky.

¹⁹ Srov. Mrázek, B. Mrázková, M. *Encyklopedie světového malířství*, s.528.

²⁰ Srov. Zykumund, J. *Dějiny výtvarného umění*.

²¹ Srov. Vávra, J. *Od impresionismu k postmoderně*, s.27-29.

Představitelé expresionismu:

Vasilij Kandinskij 1866-1944

Paul Klee 1879-1940

Egon Schiele- 1890-1918

Marc Chagall 1887-1985

Oskar Kokoschka 1886-1980 (jeho tvorbu ovlivnila i secese)

2.5 Kubismus

Název kubismus pochází z francouzského cube (krychle). Stejně jako ostatní malíři moderního umění, pociťují kubisté nesouhlas a nespokojenost se zásadami malířstvím 19. století. Hledají něco, co by vyjádřilo nástup nové filosofie 20. století.

Podstatou kubismu je čisté zjednodušení formy a geometrická stylizace. Věci malují z různých pohledů, zepředu, zezadu, shora. Tyto jednotlivé pohledy sestavují do jednoho celku v novém principu mnohopohledovosti.

V jejich tvorbě se nepoužívá tradiční perspektiva, popírají klasické pojetí obrazu, které spočívá na popředí a pozadí, vlevo a vpravo. Nepoužívají ani klasické barevné tónů, používají spíše barvy tlumené v šedozelených a hnědých odstínech.

V počátku se snaží rozkládat věci na řadu menších tvarů a tím se jim daří odstranit souvislé stínování. Usilují o postižení pevných forem předmětů. Omezují postupně barevnost. Hlavními náměty jsou krajina, portrét, zátiší. Těmto začátkům se říká **protokubismus**, jehož inspirací byl Cézanne.

Následující fázi se říká **analytický kubismus**. Jeden ze zakladatelů Georges Braque, předmět rozkládá v samostatné prvky, a předměty maluje z různých pohledů. Využívá techniku malby, při které nanášejí barvu nebo lazuru drobnými tahy. Barvy používá především okrové a šedé. Tato technika měla nevýhodu v tom, že malované předměty byly těžko rozpoznatelné, aby bylo jasné, o jaký předmět jde, malují do obrazů typické prvky daného předmětu. Používají také čísla a písmena. Napodobují konkrétní materiály, jako např. dřevo a mramor. Snaha o napodobování konkrétních materiálů je vedle k vlepování skutečných papírů, jako jsou noviny a tapety- tím vzniká nová technika- papírová koláž. Kontrasty, které vzniknou, nepodléhají perspektivě a ukazují nové prostorové vztahy.

Syntetický kubismus - v tomto období malíři tvoří předměty přímo na plátně, k tomu využívají barev a jiných předmětů. Začínají znovu objevovat obrysy a jejich barevnost je větší.²²

Představitelé kubismu:

Pablo Picasso 1881-1973

Emil Filla 1882-1953

Václav Špála 1885-1946

Josef Čapek 1887-1945

Georges Braque 1882-1963

2.6 Futurismus

Futurismus je směr, v kterém umělci soustředují svůj hlavní zájem na pohyb a rytmus. Opouští statická témata, jako je zátiší, a zajímají je náměty, kterými vyjadřují dynamiku světa. Je to tanec, rychlost, síla, rytmus moderního života, krása strojů, civilizace a techniky. Zajímá je vzrušení z pohybu a dění moderního světa, snaží se ho zachytit spolu s radostí z pohybu, rychlosti a akce. Skutečnost rozkládají a skládají do tvarů. Stejně jako kubisté také futuristé tohoto rozkládání využívají dynamicky. „Nešlo jim o to, zobrazit prudce jedoucí auto, ale prudkou jízdu auta. Z malířství vylučují akt, zátiší a krajinu jako příliš statické náměty.“²³ V malbě jsou to hlavně úhly, diagonály, nárazy ostrých hran a použití ostrých barev. Jejich tvorba se blíží k abstraktní malbě, která nejlépe dokáže vyjádřit jejich touhu po dynamice. Opouští vše staré i programy svých současníků, neuznávají vžitě konvence jak v umění, tak v běžném životě.

Představitelé futurismu:

Umberto Boccioni 1882-1916

Gino Severini 1883-1965

Giacomo Balla 1871-1958

²² Srov. Vávra, J. *Od impresionismu k postmoderně*, s.32-33.

²³ Srov. B. Mráz, M. Mrázová, *Encyklopedie světového malířství*, s.195.

2.7 Surrealismus

Pod názvem surrealismus se skrývají díla od fantazie až po složitou alegorii a snovou vidinu. Vychází z Freuda a jeho psychoanalýzy. Surrealismus vypovídá o lidském podvědomí spontánně a bez rozumové analýzy. Je to pro tvůrce doposud zcela neznámý terén. Svět snů má pro surrealisty velký význam, protože nevědomí vystupuje navenek především ve snech a ve stavech transu. Nevěří v rozumový přístup a rozumové hodnoty života. Díky tomu ztrácejí surrealisté iluzi o moderní společnosti a popírají dosavadní hodnoty. Hledají nové inspirace v potlačených lidských zkušenostech. Snové a halucinogenní obrazy spojují ve snové obrazové sugesci. Dá se říct, že umělci pracují ve dvou skupinách. Jedna skupina se věnuje světu snů, a to vypravěčským způsobem, a vytváří absurdní a šílené představy. Druhá se věnuje tvůrčímu vyjádření. Tvoří realistickým způsobem krajně ireálné (viz slovník) obrazové skutečnosti. Jsou to snové vize, které jsou plné nevysvětlitelných znaků a šifer, které působí na diváka v rovině pocitů, ne jako rozumový a racionální pohled na svět.²⁴

Představitelé surrealismu:

Savador Dalí 1904-1989

Giorgio de Chirico 1888-1978

Max Ernst 1891-1976

Joan Miró 1893-1983

René Magritte 1898-1967

Paul Delvaux 1897-1994

²⁴ Srov. Šabouk, S. *Encyklopedie světového malířství*, 334.

2.8 Abstraktní umění - nefigurální

Hlavní rozdíl mezi uměním do této doby a nastupujícím abstraktním uměním je to, že nezobrazuje žádný předmět jako je krajina, postava. Proto se mu říká umění nepředmětné, nezobrazující nebo abstraktní. Určité formy a znaky tohoto umění se objevují již dříve, ale o abstraktní tvorbě se začíná mluvit až počátkem 20. století a to hlavně v souvislosti s V. Kandinským. Ten jako první zjistil, že obraz může na člověka působit a vyvolat u něj umělecký zážitek i bez konkrétního předmětu. Soustředil se ve své tvorbě na intenzitu barevného výrazu. Abstraktní umění přesto používá výtvarné prostředky běžné při realistické tvorbě, jako je linie, barva, prostor, plocha. Jedná se o zobrazení představ a vytváření si vlastní skutečnosti odlišné od okolní reality.²⁵

Před první světovou válkou vznikají nezávisle na sobě dvě místa abstraktního umění, a to v Paříži a v Rusku. V Paříži je to skupina Section d'Or a P.Mondrian a v Rusku to jsou M. Larionov, N. Gončarovová.

„Mondrian chápe abstrakci jako logický důsledek kubismu, který nerozvinul abstrakci k jejímu poslednímu cíli, k výrazu čisté reality, vyšel z předmětů vnější reality (strom, fasáda kostelů) a abstrakcí eliminoval všechny znaky až k základní lineární formě“.²⁶

Představitelé abstraktního umění:

Paul Klee 1879-1940

Kazimír Malevič 1878- 1935

2.9 Kinetické umění a op-art

Kinetické umění pohyb uskutečňuje, jde o skutečné využití pohybu a světla, které vyvolává buď vítr, voda nebo člověk. Toto umění slučuje výtvarné umění, architekturu, divadlo, film, hudbu a vědu a techniku a vytváří tak mezioborovou syntézu.

²⁵Srov. Bauer, B. *Lexikon výtvarného umění*, s.7.

²⁶Srov. Mráz, B. Mrázová, M. *Encyklopedie světového malířství*, s. 424.

Pohyb vytváří pomocí vzduchu, mechanických strojů, pohybem člověka. Při využití **světla** pracuje s objekty, které jsou samy zdrojem světla, nebo je odrážejí. Jsou to obrazy, objekty a prostředí, ve kterých se využívá hra světla. Často jsou dokreslovány a doprovázeny zvukovými efekty. Pracuje s materiály, které dobře splňují potřebu odrážet a propouštět světlo a vyhovují i potřebám kinetického pohybu. Je to sklo, plexisklo a kov.²⁷

Op-art je vizuální a optické umění, které na rozdíl od Kinetického umění pocit pohybu jen navozují, jedná se o pohyb optický. Jde o optický klam, který je vytvářen geometrickými prvky, které vytvářejí dojem pohybu (rotace, pocit hloubky) - jde o **geometrickou abstrakci**. Jedná se dvourozměrný obraz a grafiku. Při práci využívají barevných efektů, které vznikají překrýváním lineárních a plošných tvarů přes rastry, které vytváří dojem kmitání. Pro svou práci využívají serigrafii. Op-Art ovlivnil architekturu, užité umění, textilní design a řešení interiérů a exteriérů.²⁸

Představitelé Kinetického umění a Op-artu:

V.Vasarely(1907-1997) Op-art

F. Malina Kinetické umění

N.Schöffer Kinetické umění

²⁷ Srov. Vávra, J. *Od impresionismu k postmoderně*, s 84-85.

²⁸ Srov. Mráz, B. Mrázová, M. *Encyklopedie světového malířství*, s.296,434.

3 Umění a výchova

3.1 Učitel výtvarné výchovy

Aby mohl člověk o umění učit a účastnit se umělecko-výchovného procesu, měl by ho nejdříve pochopit a snažit se v sobě hledat a ptát se po podstatě umění. Ten, kdo se učí vnímat umění i ten, kdo mu to zprostředkovává, rozvíjí nejen estetické kvality osobnosti, ale i cíleně kultivuje a tříbí smyslové vnímání. Učí se zároveň tvůrčím a interpretativním schopnostem, které utvářejí a obohacují jeho sociální a kulturní chování a tímto působením si buduje esteticko-hodnotový systém a buduje si tak i žebříček hodnot.

Důležitou součástí při umělecko-výchovném procesu je estetická interakce, při které se žák - pozorovatel dostává do styku s uměleckým dílem, které na něj působí. Didaktická interakce má v tomto procesu funkci zejména průvodní a pomocnou. Umělecké dílo je ve vzájemném ovlivňování se svým pozorovatelem a vytváří spolu jedinečné společenství, které klade nároky na jeho receptivní schopnosti. Ty tímto působením rozvíjí a podněcuje k dalšímu a hlubšímu zájmu.²⁹

Nesmíme opomenout emociální a estetické aktivizace žáka - pozorovatele. Dochází tak k uvědomělému chápání hodnot uměleckého díla a přispívá tak k rozvíjení estetických aktivit žáka - pozorovatele. Setkání s uměním provází vesměs pozitivní zážitky, duševní i smyslové prožitky. O tomto se velmi „moderně“ vyjádřil Jan Amos Komenský: *„Pochopit umělecké dílo může jen ten, kdo porozuměl základním principům, principům uměleckého zobrazování. Porozumět principům uměleckosti, uměleckého zobrazování může jen ten, kdo přistupuje k umění aktivně, kdo si osvojí alespoň umělecké návyky.“*³⁰

²⁹ Srov. Spousta, V. *Krásy umění a výchova*, s. 42-43.

³⁰ Spousta, V. *Krásy umění a výchova*, s. 42.

3.2 Výtvarné směry ve výchově

V současném pojetí výtvarné výchovy se objevují alternativní směry v pojetí výchovy. Odráží se v nich rozmanitost a různorodost výtvarných aktivit. Na začátku je třeba položit si otázky ohledně podstaty výtvarného vnímání, výtvarného vidění, výtvarného vyjadřování, výtvarného tvůrčího procesu a v neposlední řadě výtvarných hodnot.

Pro zdárný úspěch je ve výtvarné výchově dobré dodržet postupy, které postupně přivádějí dítě k výtvarnému vidění světa. Na začátku cesty, která vede k tvořivým aktivitám, je v rozvíjení vnímání pomocí podnětů. Už odmala vnímá dítě své okolí všemi smysly a umí rozlišit to, co je mu příjemné a co ne. Dítě si samo vybírá smyslové zážitky, které jsou mu příjemné a přináší mu uspokojení. Učí se výtvarnému a estetickému vnímání. Přirozeně spojuje různé způsoby vnímání a vyjadřování. Začíná objevovat struktury, objemy a barvy, hru světla a stínů. Všechny tyto smyslové poznatky uplatňuje při volbě hraček. Začíná se učit na základě smyslového vnímání přiřazovat určité vlastnosti: koule se koulí, žlutá hřeje. Poznává odstíny jednotlivých barev. Začíná hledat vztahy a souvislosti mezi jednotlivými liniemi, tvary a barvou. Začíná nejdříve intuitivně rozlišovat vztahy mezi barevnými variacemi, tvary, plochami a vytváří si povědomí o kompozici. Pozoruje a zpodobňuje skutečnost tak, jak ji vidí. Zkouší hledat, jak vyjádřit své pocity a vnitřní svět.

Spolu s tím začíná výtvarně prožívat, vnímat, vidět a myslet. Nejdříve se učí vnímat tvary kolem sebe, tvary rostlin, domů. Pamatuje si jejich význačné rysy, které dokáže uplatnit při své výtvarné práci a i je rozlišit a najít je v uměleckých dílech. V pozdějším věku začíná chápat i výtvarnou zkratku. Začíná rozumět informaci v logu, piktogramu.

Tvorba dokáže dítě příjemně vzrušit i ho ponořit do hlubokého soustředění. Jeho soustředění a vzrušení souvisí s tím, jak hodně hluboce se dokáže ponořit do námětu. Pokud nejsou soustředění a pozornost úplné, jeho zájem zůstává jen na povrchu. Pro hodnotnou výtvarnou výpověď je důležitá hloubka, do jaké se ponoří při své výtvarné činnosti. Aby byla motivace k činnosti větší, je potřeba klást důraz na motivaci, iniciaci, kreativnost, hravost, fantazii a imaginaci.³¹ Velmi důležitý je pocit radosti z tvoření, který dítě motivuje k další činnosti. Je důležité, aby se učilo a umělo popisovat to, co při práci cítí a jak ji prožívá. Dokáže popsat, co ho ovlivňuje

³¹ Srov. Roeselová, V. *Proudy ve výtvarné výchově*, 12-13.

a podněcuje k další práci a hledá souvislosti se svým výtvarným projevem. Později začíná hledat a vytvářet koncepce a rozdílná řešení k tématům, která jsou mu nabízena.³² Umí vytvářet nové předměty a artefakty - například vytváření nových věcí ze starých předmětů nebo přetvářet dané předměty podle svého cítění. S rozvojem jeho výtvarného myšlení se rozvíjí i rozmanitost jeho tvůrčího vyjádření různými výtvarnými prostředky. Vyjadřovací prostředky jsou popisné, náznakové, symbolické a dekorativní. To umožňuje zařadit konkrétní postavu do různých prostředí a souvislostí, které souvisí s dějem. Dokáže vyzdvihnout jednotlivé detaily těla a jiné potlačit. Dokáže vyjádřit i vztah mezi ním a zobrazovaným.

To, co ovlivňuje dítě, je jeho psychické vybavení, jako je kreativita, představivost, paměť, informovanost. Stejně ovlivňuje dětský výtvarný projev, prostředí, v jakém se pohybuje. Je to v první řadě prostředí rodiny a kulturní prostředí. Rozdílnost výtvarného projevu je dána prostředím, v jakém se dítě pohybuje, je to přepis jeho životní zkušenosti. Tím je daná rozdílnost záznamu jednoho konkrétního tématu v různém zobrazení dítěte. Zobrazují tím i rozdílnost svých zájmů a zkušeností.

Jestliže je dítě koncentrované na svůj výtvarný projev a jeho výtvarné cítění a myšlení mu umožňuje zpětnou vazbu, začíná se učit výtvarnému jazyku. Již brzo dokáže dítě vyjádřit se a vyrovnat se s pro něj nepřijatelným barevným nesouladem a nevyvážeností, přílišným uspořádáním nebo naopak nedostatky v uspořádání prvků. Přiměřeně svému věku dokáže měnit a přizpůsobovat své první nápady tak, aby byly v souladu s jeho zážitky a odpovídaly co nejvíce jeho představám.³³

Aby se dítě mohlo co nejlépe výtvarně vyjádřit a zachytit myšlenku nebo realitu, je potřebné, aby mělo dobře zvládnuté vyjadřovací prostředky jako je kresba, malba, plastika, modelování a jiné výtvarné vyjadřovací prostředky. Pokud má tyto vyjadřovací prostředky dobře zvládnuté a zažité, může se jejich prostřednictvím dobře vyjádřit a sdělit to, co chce říci o svém okolí a svém vztahu k sobě a ostatním prostřednictvím výtvarného projevu.³⁴ Pokud se dítě naučí vyjadřovat a rozmanitě používat různé výtvarné vyjadřovací způsoby, stává se tolerantní vůči vyjadřování druhých.

³²Srov. Roeselová, V., *Proudy ve výtvarné výchově*, 12-13.

³³ Srov. Roeselová, V. *Proudy ve výtvarné výchově*, 12-13.

³⁴Tamtéž.

Při kolektivní práci se učí vzájemné toleranci a komunikaci a různým způsobům spolupráce, což podporuje jeho socializaci. Těchto dovedností využívá při zpracování zadání, které není samo schopno zvládnout, nebo v případě, kdy je potřebná spolupráce na dokončování výtvarné aktivity.³⁵

3.3 Metody výtvarné výchovy

Je řada výtvarných metod, jak zprostředkovat výtvarné vnímání nejen uměleckých děl, ale i světa kolem sebe. Koncepce výuky, kterou pedagog vytváří a jaké metody využívá, na které klade zřetel a důraz, jsou hlavním kritériem rozličného přístupu k výukovým programům.

Použiji dělení metod podle V. Roeselové a dále se budu věnovat zvláště metodě, kterou jsem vybrala pro praktickou část. Vzhledem k práci s předškolními dětmi ji pokládám za nejvhodnější. Věra Roeselová dělí tyto směry „proudy“ do devíti celků, které vycházejí ze stručného shrnutí výchozích myšlenek a výchovných způsobů.³⁶

„ 1. Výtvarné vyjadřování v kresbě, malbě, grafice a modelování.

2. Svět a jeho ztvárnění v materiálu.

3. Spojení linie, barvy, tvaru a zajímavého námětu.

4. Metodické impulsy.

5. Most mezi výtvarným projevem dětství a dospívání.

6. Poznávání, prožívání a hodnocení světa.

7. Duchovní a smyslová výchova.

8. Artefiletika.

9. Příprava žáků na střední a vysoké školy.“

³⁵Srov. Roeselová, V. *Proudy ve výtvarné výchově*, s. 15-16

³⁶Srov. Roeselová, V. *Proudy ve výtvarné výchově*, s. 17-18.

3.3.1 Artefiletika

Hlavním cílem artefiletiky je vytvořit v praxi pro žáky podmínky pro bohatou tvůrčí činnost, která je plná zážitků. Na základě této činnosti zajistit a co nejlépe pedagogicky využít pro poznávání, sebepoznávání, sociální a komunikační aktivity. Jedná se tedy o specifický přístup k výchově, uplatňující umělecké aktivity ve všeobecném vzdělávání. „Artefiletické pojetí bylo inspirováno arteterapií a vyrůstá z výtvarné výchovy, takže původním a příznačným pracovním prostorem pro artefiletiku je oblast tzv. *vizuality* (= vidění ovlivněné kulturou, výtvarná tvorba a vizuální prezentace). Teoretické a metodické principy však vyhovují i ostatním typům uměleckých aktivit.“³⁷ Artefiletika se dá dobře uplatňovat ve všech výchovách, jako je výtvarná, dramatická a hudební a zároveň je vzájemně propojovat. Artefiletický koncept ukazuje teoretické a praktické prostředky k tomu, aby edukační předměty vycházely ze svého odborného základu a zároveň propojovaly jednotlivé umělecké obory, a tím ukazovaly na celou kulturu. Artefiletika má dvě stránky, které se prosazují samostatně i společně.

„1. Přesahuje hranice oborů (ve vzdělávacích programech podporuje propojování předmětů nebo využívá umělecké aktivity uplatňující se v tzv. průřezových tématech), 2. Týká se jednotlivých specializací (ve vzdělávacích programech jde o artefiletický přístup uplatněný v daném oboru, např. ve výtvarné, hudební nebo dramatické výchově).“³⁸

Tento edukační přístup se dobře uplatňuje hlavně v předškolním vzdělávání a zájmové činnosti, kde se obvyklé meze mezi obory propojují snadněji než ve škole.

Neodmyslitelnou součástí je to, že samotná výtvarná tvorba je považována jen za první krok, na nějž musí navazovat další nezbytný krok, a to reflexe a dialog mezi dětmi. Při přípravě hodin, při kterých je využíváno artefiletiky, je potřeba dopředu zajistit dostatek času nejen na samotné tvoření, ale i na diskuzi o zážitcích z předchozí tvorby a souvislostech, které se při ní ukazují. Pokud bude závěrečný dialog chybět, nejedná se o artefiletiku.

Výchovné motivy směřují k sebepoznání (introvertní vzdělávací motivy) v kulturních souvislostech a k poznání v rámci působení společnosti, kultury (extrovertní vzdělávací motivy). Jedná se o propojení poznávání sebe samého a světa.

³⁷ Srov. Slavík, V. *Dívej se, tvoř a povídej*. s. 13.

³⁸ Tamtéž.

Dalším důležitým bodem artefiletiky je, že v jejím průběhu dochází nejen k přirozenému poznání sama sebe, ale zároveň se přes toto poznání propojuje do poznání světa. Tímto propojením je artefiletika blízká arteterapii.³⁹

Artefiletika vychází z koncepce tzv. pedagogického a sociálního konstruktivismu. V této koncepci se zdůrazňuje aktivní přístup jedince, jeho tvořivý přístup přes osobní zkušenost.

Artefiletika vede k poznání a sebepoznání prostřednictvím tvořivé a zážitkové tvorby, která směřuje k poznání a sebepoznání prostřednictvím dialogu o zážitcích z tvorby nebo vnímání umění.⁴⁰

3.4 Evaluace výtvarného projevu

Hodnocení je samo o sobě obtížné, a to ve všech pedagogických oborech. Ve výtvarné výchově to platí dvojnásob. Je někdy obtížně stanovitelné, co přesně hodnotit (evaluat) v rámci výuky. Jestli hodnotit jen konkrétní výstupy, které byly původním cílem, nebo i to, co žák získal navíc, než původně zamýšlené. Jedná se vlastně o přidanou hodnotu. Přidaná hodnota je to, co si žák odnese navíc oproti předpokládaným výsledkům. Jsou to znalosti, zjištění, dovednosti, které si žák odnáší bez zřetelného uvědomování a umí je uplatnit v další práci. Jak a co hodnotit závisí na schopnosti pedagoga rozebírat učivo a přizpůsobovat ho schopnostem žáků.

Hodnocení v uměleckých oborech, a to zejména ve volnočasových aktivitách, by měla zaznívat i taková vyjádření k tvorbě, která neobsahují žádné konkrétní hodnotící prvky. Jedná se o nehodnotící zpětnou vazbu, je to jen komentář, který neobsahuje přímé hodnocení. To znamená, že nic nevyzdvihuje nebo nepřijímá, aniž bychom o tom vyslovili soud. Taková nehodnotící zpětná vazba může vypadat takto: „Vidím, že jsi namaloval oblohu na, které je sluníčko a ptáci. Jsi spokojený s tím, co jsi, nakreslil? Řekni tedy, s čím jsi nespokojen!“ V těchto neutrálních hodnotících soudech nenajdeme žádné konkrétní soudy a ani hodnotící srovnávání jako: „Tento obrázek je hezčí než tamten. Dneska se ti to nepovedlo. Tento obrázek je nejhezčí.“ Přesto i tyto výroky mají skrytý hodnotící charakter: obsahují „toto je důležité, a proto si toho všímáme, ostatní je v tuto chvíli méně důležité, a proto se tomu teď

³⁹ Slavík, V. *Dívej se, tvoř a povídej*, s. 15.

⁴⁰ Tamtéž.

nevěnujeme“.⁴¹ Při tomto druhu hodnocení je důležité nekategorizovat žáky a neoznačovat je přívlastky „šikovný“ nebo „nevychované dítě“ atd. Takovéto hodnocení by mělo mít spíše charakter popisu konkrétní situace, průběhu činnosti a zvládnutí učebního úkolu. U tohoto způsobu hodnocení by se měl ten, kdo hodnotí, vyhnout i hodnocení formou chvály i záporného hodnocení. Pozornost žáků je učitelem zaměřena na to, co považuje za důležité pro jejich poznání a edukaci. Tato metoda hodnocení je vhodná a potřebná především v předškolním věku, a to z toho důvodu, že v tomto období děti většinou velmi prožívají hodnocení. Ještě neumí zaujmout ke kritickému hodnocení odstup a nadhled, toto se teprve pomalu učí. Pomáhá jim k tomu popisné vyjadřování.

Tato nehodnotící zpětná vazba je vhodná pro tvůrčí procesy, které mají mít co největší podíl na původním, bezprostředním a originálním průběhu. Děti se v tomto procesu nemají bát experimentovat, hledat různá řešení a nemají přemýšlet o tom, jaký bude výsledek.

Popisné hodnocení a vyjadřování by mělo patřit k charakteristické součásti komunikace v umělecky vzdělávacích oborech. Přes klady tohoto hodnocení se není možné někdy vyhnout jasnějším hodnotícím soudům. Při tomto hodnocení je potřeba mít na zřeteli, že se jedná o jistý druh poučení z toho, co dítě udělalo a je to i do jisté míry zpětná vazba na průběh edukačního procesu a jeho výsledku. Hodnocení má být prostředkem, který slouží k tomu, aby se ten, kdo je hodnocen, mohl rozhodnout, jak lépe pokračovat. Má sloužit k tomu, jak se z hodnocení poučit a učit. Jestliže má mít hodnocení smysl, musí mít dítě možnost porovnání s tím, co už dosáhlo a co mohlo nebo může udělat lépe.

Dítě se učí jak vnímat kulturu a přemýšlet o souvislostech tím, že si vytváří hodnotový žebříček a porovnává různé varianty výtvarného díla. Hledá postoje ke světu kultury a umění a analogii k nim. Cílem hodnocení by mělo být, aby se samo dítě umělo s hodnocením vyrovnat a porozumělo mu a umělo ho i používat.⁴²

3.5 Galerijní pedagogika

Galerijní pedagogika musí splňovat hlavní cíl, a to je poznání a prožívání umění. Výchové a vzdělávací cíle jsou uskutečňovány ve specifických podmínkách

⁴¹ Srov. Slavík, V. *Dívej se, tvoř a povídej*, s. 182.

⁴² Srov. Slavíková, V. *Dívej se, tvoř a povídej*, s. 182-186.

a specifickou formou, a to buď ve stálých expozicích, nebo na časově omezených akcích jako jsou výstavy. „Má-li být účinné, musí spojovat bezprostřední působení na smysly s podněty, které vedou návštěvníka k myšlenkovému zpracování a zobecnění daných zkušeností. O účinnosti expozice rozhodují takové okolnosti, jako je výběr a uspořádání exponátů, jejich rozmístění, jejich kompletace a jejich spojení s odpovídající slovní informací.“⁴³ Hlavním úkolem galerijní pedagogiky je motivovat žáky k vlastní aktivitě, která umožní zážitek z umění podpořit a prohloubit. Existují metody, které k této vlastní kreativitě a vzbuzení zájmu vedou. Můžeme to chápat jako cestu za uměním, která umožní lépe pochopit estetickou hodnotu děl, prožít je, pochopit je a vžít se do nich a umět je i hodnotit. Galerijní pedagogika by se měla stát prostředníkem, mezi uměleckým dílem a jeho pozorovatelem. Umělecký objekt by měl být pozorovateli vhodnými prostředky, emociálně a esteticky přiblížen.

Pro galerijní pedagogiku, která je pro děti doplňující a rozšiřujícím edukačním procesem to jsou především výukové a vzdělávací programy a tvůrčí dílny. Ty se vztahují k určité konkrétní prohlídce výstavy nebo expozice spojené s výtvarnou činností, nebo nějakou jinou aktivitou, která umožní hlubší pochopení přes konkrétní zážitek a prožitek určitých uměleckých děl. Hlavním úkolem je iniciovat komunikaci mezi výstavou a návštěvníkem, vytvořit tvůrčí propojení mezi galerií a jejich návštěvníkem. Muzejní a galerijní komunikace může probíhat na těchto úrovních:

1. V rámci kontaktu samotné výstavy a návštěvníkem.
2. Za podpory muzejního pedagoga (lektora, kurátora) ve výstavě.
3. Za použití dalších doprovodných muzejně-didaktických materiálů.⁴⁴

Tyto způsoby se samozřejmě různě prolínají a kombinují, což je důležité hlavně pro dětskou galerijní pedagogiku. Spočívá v tom, že si část výstavy prohlédnou žáci sami nebo s galerijním pedagogem a následně pracují samostatně a tvoří např. nějakou výtvarnou aktivitu nebo řeší „detektivní úlohu“ na základě předchozí prohlídky. Může se postupovat i obráceně, kdy se vhodným způsobem přiblíží téma nebo nosné myšlenky výstavy nebo expozice a tato zkušenost se následně konfrontuje se skutečnými originály.

Všechny tyto aktivity se odehrávají v dané instituci (galerii) ve speciálních prostorách, které jsou pro tuto činnost uzpůsobeny. Většinou se mohou jednoduše

⁴³Srov. Jůva, V. *Estetická výchova a všestranný rozvoj osobnosti*, s. 145.

⁴⁴Srov. Jůva, V. *Dětské muzeum*, s. 131.

přizpůsobit různým věkovým skupinám podle toho, s jakou galerijní pedagog pracuje. Tyto akce mohou být uskutečňovány jako program pro školní třídy, zájmové skupiny nebo kroužky a to buď jednorázově, nebo dlouhodobě.

Dlouhodobé projekty se odehrávají především o prázdninách, kdy děti dochází do galerií pravidelně a jednotlivé činnosti na sebe plynule navazují. Další možností dlouhodobých projektů, které probíhají v delším časovém horizontu a v pravidelných intervalech je například školní rok se setkáním jednou měsíčně. V takovém projektu je možné zopakovat a navázat na činnost z předchozího setkání a přizpůsobit jednotlivé aktivity skupině, které je kompaktní a je i galerijnímu pedagogovi z předchozích setkání známa.

Podle mého názoru jsou pravidelná setkání lepší a umožňují jak pedagogovi, tak skupině se lépe ponořit do činnosti a proniknout do ní hlouběji než při setkáních, která jsou jednorázová.

3.5.1 Galerijní pedagog

Galerijní pedagog, animátor má za úkol zprostředkovat edukační proces v rámci galerijní činnosti. Ve své práci uplatňuje a propojuje svoje znalosti pedagogické s odbornými z oblasti dějin umění a kulturních dějin. Musí také zvládat technologické postupy a výtvarné techniky, které při své práci používá.

Pro animátora je také vhodné mít znalost vývojové psychologie a didaktiky, které využije při tvorbě programů pro danou věkovou skupinu. Tyto znalosti jsou důležité pro vytvoření vhodného programu a animačních metodických postupů, které odpovídají určité věkové skupině.⁴⁵

Forma výuky v galeriích má jinou strukturu než běžné hodiny výtvarné výchovy. Tato výuka se dá chápat jako alternativa nebo doplnění těchto hodin.

Je na galerijním pedagogovi, aby si zvolil, jak a co chce představit návštěvníkovi. Tímto svým přístupem si vytváří vlastní didaktickou a tematickou výstavu, kterou představuje.

Tento pedagog by měl působit nedirektivním způsobem a měl by podporovat vlastní nápady návštěvníků, umožnit jim seberealizaci a sebe prezentaci, a to vše usměrňovat v rámci animačního procesu.⁴⁶

⁴⁵ Srov. Jůva, dětské muzeum

⁴⁶Srov. Činčera, J. Kaplánek M. *Tři cesty k pedagogice volného času*, s. 112-113.

3.6 Dramatická výchova

Dramatická výchova, tak jak ji chápe moderní pedagogika, by měla mít za cíl rozvíjet a chápat mezi lidské vztahy, chápat situace v našem životě i v životě druhých, rozvíjet fantazii, porozumět vnitřním myšlenkám a emocím. Dramatická výchova a její postupy a vše co v ní probíhá má osobní a sociální význam pro každého účastníka. „Jedná se o řízenou výchovu aktivního uměleckého, sociálního a antropologického učení dětí či dospělých, založený na využití základních principů a postupů dramatu a divadla“.⁴⁷

Dramatická výchova umožňuje prostřednictvím her trénovat soustředění, uvolnění celého těla, objevování sebe sama a okolního světa. Napomáhá též k rozvoji a procvičování sociálních vazeb a vztahů. V této oblasti se dají využít verbální a neverbální aktivity zaměřené na kontakt a sociální komunikaci a na podpoření skupinové dynamiky. Tyto hry pomáhají překonávat a bourat sociální bariéry. Stejně tak se dají tyto hry využít jako vhodná motivace k dalším činnostem. Dítě si může určité situace a témata vyzkoušet v simulovaných situacích. Nabízí možnost všestranně rozvíjet představivost, tvořivost a obrazotvornost. Obor výchovné dramatiky nabízí stejně jako výtvarný možnost sebevyjádření.

Prvky dramatické výchovy obohacují a rozvíjí ve výtvarných dílnách průběh hodin a metodou hry, která je pro tento věk přirozená, nenásilně motivují k výtvarné činnosti.

3.7 Výtvarné dílny

Výtvarnými dílnami nemám na mysli klasické dílny, ve smyslu nabývání znalostí a dovedností. Jde o místo setkávání, kde děti mají možnost získat zkušenosti s výtvarnými díly a seznámit se s nimi prostřednictvím výtvarného tvoření a hraní obohacené o dramatické hry. Děti zde mají nalézat prostor pro vlastní tvorbu, vést rozhovor o ní a poznávat výtvarné techniky, směry a slohy a měly by se učit chápat sociální a estetickou roli umění.

Při vytváření výtvarných dílen jsem se snažila vycházet ze zásad galerijní pedagogiky a i požadavků na galerijního pedagoga. Hlavní rozdíl je v místě konání výtvarných dílen. Neprobíhají v galeriích a na výstavách, ale ve třídě nebo ve výtvarné dílně. Dá se říct, že si galerii pozveme k sobě. Ne všichni pedagogové mají možnost

⁴⁷ Valenta, J., *Metody a techniky dramatické výchovy*, s. 40.

navštěvovat s předškolními dětmi galerie a výstavy, ale seznamují je s různými výtvarnými slohy, směry a umělci.

Dílna se stává variabilním edukačním místem, jehož základem je prožitek. Je počítáno s aktivní participací dětí na tomto procesu. *„Jakákoliv edukace v oblasti umělecko-výtvarné činnosti je proces, který vede k pokusům o vlastní tvorbu, ale zároveň k vypěstování schopnosti recepce uměleckého díla. Estetická edukace tedy nesměřuje pouze k tvorbě, která je vnímána jako neuchopitelná, skrytému řádu podléhající reflexi světa, jako je tomu v případě umění. Jejím cílem je, kromě tvorby, vytvářet podmínky k nabývání zkušeností různorodého charakteru. Edukace estetická předpokládá ve srovnání s jinými edukacemi aktivní participaci vychovávaného. Ten je vlastní tvorbou zasvěcován do systému estetických kategorií a jeho vlastní tvorba mu nejlépe umožňuje nahlédnout do světa umění. Smysl estetické edukace spočívá jednak v kultivování schopnosti vnímat a jednak v pěstování schopnosti tvořit.“*⁴⁸

Vedoucí dílny nebo spíše animátor či iniciátor má odlišné profesní znalosti, zkušenosti a dovednosti než děti, které dílnu navštěvují. Proto o některých klíčových momentech v průběhu dílny rozhoduje a určuje strategii a podněcuje k tvorbě a hlídá svůj koncept výtvarné dílny. Koncept výtvarné dílny by však neměl být pevně dán, měl by být otevřený k podnětům přicházejícím od účastníků dílny - tyto by měl jenom usměrňovat a rozvíjet v kontextu výtvarné dílny.⁴⁹

3.8 Iniciátor „výtvarných dílen“

Ten, kdo vede výtvarnou dílnu po praktické stránce, by měl být nejen duší této dílny, ale hlavně by měl mít praktickou zkušenost s vlastní tvorbou. Nepovažují za podstatné jestli jeto učitel, nebo původním zaměřením vychovatel nebo umělec, ale je nezbytné a potřebné, aby měl pedagogické vzdělání. Také by se měl inspirovat z práce galerijního pedagoga, protože dítěti zprostředkovává ve výtvarných dílnách setkání s konkrétními výtvarnými styly a uměleckými díly. Tím, že používá reprodukce obrazů a jeho snaha je, aby se děti s nimi seznámily a vedly je třeba k hlubšímu zájmu o dané téma, pracuje na stejných principech jako galerijní pedagog.

Pro tyto výtvarné dílny byl podnět nejen v galerijní pedagogice, ale i v artefiletice.

⁴⁸Babyrádová, H. *Výtvarná dílna*, s. 21.

⁴⁹Srov. Babyrádová, H. *Výtvarná dílna*, s. 21.

Vychovatel či pedagog volného času je **iniciátorem a průvodcem dítěte (účastníka)** při volnočasových činnostech, které přímo nebo nepřímo řídí, navozuje, motivuje, umožňuje a hodnotí. Iniciátor má probouzet v účastnících aktivní zájem o okolí, sociální kontakty, komunikaci, chuť dívat se kolem sebe a podněty vnímat. Má podněcovat a rozvíjet přirozenou zvědavost účastníka činnosti, jeho chuť objevovat i odvalu projevit se a ukázat, co všechno zvládne. Tyto žádoucí projevy pak přiměřeně oceňovat a chválit.

Stejně jako galerijní pedagog musí umět propojit své odborné znalosti s pedagogickými. Bylo by dobré, aby znal a vycházel z psychologie a didaktiky, které mu pomůžou vytvořit vhodný program výtvarné dílny pro konkrétní věkovou skupinu. Je důležité, aby byl osobně přítomen a děti s ním mohly průběžně řešit své výtvarné počínání. Je pro děti spíše partnerem, který je vede a dohlíží respektujícím přístupem na průběh výtvarné dílny a směřuje děti k cíli, který si vytýčil.

3.9 Cílená skupina „výtvarných dílen“

Skupina, pro kterou jsou tyto výtvarné dílny o moderním umění vytvářeny, směřuje k dětem předškolního věku. Je to specifická skupina pro vytváření výtvarných dílen. Jednak tím, že nemají ještě žádné konkrétní zkušenosti s danými tématy, a pak svým bezprostředním výtvarným projevem. Při sestavování programů „Výtvarných dílen“ je důležité mít na mysli hlavní potřeby a zájmy dětí, jako je hra a objevování. Schopnost soustředění není ještě tak dlouhá, proto je dobré střídat aktivity klidové a pohybové. Důležitá je také vhodná motivace, která může být prostřednictvím příběhu, dramatické hry nebo imaginace.

3.10 Psychologie předškolního dítěte

Toto období začíná 4. rokem a trvá až do konce 6. roku. Charakteristickým znakem je hravost, sugestivnost, sdílnost a učení nápodobou. Děti jsou velmi expresivní, a to zejména v projevování emocí, snadno propuknou v pláč a hned se smějí. Jejich emoce často přicházejí v protikladech. Mají vyvinutou představivost, která se projevuje v jejich kresbách a malbách a zejména při hře. Začíná se objevovat rozdíl mezi chlapci a děvčaty. Zdokonalují se v mluvené řeči. Typické je i obrazově-názorné myšlení, které umožňuje správné řešení praktických úkolů. Stále přetrvává silná emoční vazba na rodiče. Přetrvává egocentrický přístup k dění kolem sebe, situace se dějí „kvůli mně,

abych já z toho něco měl“. Děti si začínají uvědomovat rozdílnost pohlaví a ztotožňují se s ním.⁵⁰

Dětský psycholog J. Piaget popsal ontogenezi dětského myšlení. Popisuje na senzomotorickém schématu. Pro tuto práci je důležité období, které nazval jako předpojmové symbolické myšlení a týká se dětí ve věku 2 až 7 let. Dítě se učí nápodobou vnějšího světa, kterou při své hře převádí do symbolu. V tomto období je značně egocentrické, ireverzibilní (informace užívá jednostranně).⁵¹

3.11 Výtvarný projev v předškolním věku

„Výtvarný projev předškolního věku spontánně rozvíjí hru s nástrojem – s body, liniemi a tvary. Postupně se vynořují ikonografické znaky dětství, které dítě volně klade do vzájemných vztahů a jejich výraz ovlivňuje barvou.⁵²

Kreslení je v jistém smyslu pro dítě hrou, která má ve výsledku věc trvalé hodnoty a tou je čára, barevná skvrna a je jedno, jestli jde o „čmáranici“ nebo konkrétní obrázek. Jde hlavně o to, že dítě kreslí a maluje a zkouší se vyjádřit a uplatnit své schopnosti. Je řada domněnek, které vysvětlují, proč dítě kreslí. Jedna tvrdí, že vytváří obrázkovou řeč, kterou vypráví o svých dojmech i těch, které ho zatěžují. Jiná zase říká, že je to dětská autostylizace.⁵³

Mezi 2. a 3. rokem si dítě spíše hraje s nástrojem, zkoumá stopu, kterou zanechává, ať jsou to prsty, tužka, štětec, houbička. Sleduje rytmus stopy její pohyb a ráz v podobě teček a svazků linií. Využívá i archetypální tvary, jako je křížení dvou čar, kolmice, ovál a kruh. První postavy mají ikonografický znak v podobě oválného prstvaru.⁵⁴

Mezi 3. až 5. rokem mají lidské postavy podobu „hlavonožce“. Je to uzavřený ovál, ve kterém jsou umístěny lidské znaky, které jsou pro dítě důležité a mají pro něj základní symbolickou hodnotu: jsou to většinou oči a ústa někdy nos a vlasy, uši jen zřídka. Toto období je zpravidla mezi třetím a čtvrtým rokem věku, někdy i dříve.

⁵⁰ Srov. Nakonečný, M. *Psychologie přehled základních oborů*, s. 677-678.

⁵¹ Srov. Nakonečný, M. *Psychologie přehled základních oborů*, s. 316.

⁵² Srov. Roeselová, V. *Didaktika výtvarné výchovy*, s. 8.

⁵³ Srov. Uždil, J. *Čáry, Klikyháky, paňáci a auta*, s. 16.

⁵⁴ Srov. Roeselová, V. *Didaktika, výtvarné výchovy*, s. 8.

Od 4 let výše dítě už rozlišuje hlavu a tělo a postavu doplňuje detaily. Trup zpočátku bývá menší než hlava, protože ta je pro něj důležitější - poznává své blízké. Trup mívá velmi často originální a nestandardní podobu. Někdy lze jen podle ústního vysvětlení dítěte možné poznat, co představuje. Některé děti už od začátku malují figuru, ve které lze dobře rozeznat hlavu, trup a krk.⁵⁵

Vývoj dětské kresby postupuje rychleji, čím více dítě kreslí a je pozitivně motivováno. Šestileté dítě už většinou dobře člení lidskou figuru. Ruce mají pět prstů a jsou kresleny už dvěma čarami stejně jako nohy a jsou správně nasazeny k trupu. V obličejí se objevují už detaily, jako jsou řasy, vlasy často už tvoří konkrétní účes.

Co se týče kreslení a malování obou pohlaví, jsou zpočátku, špatně rozlišitelné, mají společné charakteristické znaky pro obě pohlaví. Vývojem lze postupně rozlišit muže a ženu- objevují se charakteristické znaky pro jednotlivá pohlaví u žen, dlouhé vlasy a šaty. U mužů fousy, kalhoty a klobouk.⁵⁶

Znázornění pohybu je pro dítě obtížné, zatím to zkouší vyjádřit tím, jak jsou si postavy blízké. Nejdéle trvá vyjádření pohybu nohou, naopak paže a jejich pohyb zobrazuje celkem záhy (zvednuté, házející). Proto, aby dítě začalo kreslit pohyb, musí nejprve začít kreslit postavy z profilu. Je to nezbytný předpoklad pro to, aby mohlo pohyb vyjádřit. Dítě většinou kreslí tzv. smíšený profil, kdy hlavu maluje zepředu (z ánfasu) a zbytek těla z profilu. Z toho vyplývá, že nemaluje na základě zrakového vnímání.

Velmi často zobrazuje také zvířata, zpočátku jsou velmi podobná lidským postavám. Jediný rozdíl je možná v zobrazování trupu, ale ani to tak nemusí vždy být. Často to jsou jen detaily - ocásek, růžky, hříva. Z toho vyplývá, že znázornění zvířat vychází z lidské postavy. Předškolní dítě kreslí zvířata především jako postavy z profilu, tedy smíšeným způsobem: tělo z profilu a hlavu zepředu. Hlavní rozdíl je v horizontálním ztvárnění postavy. Výraz zvířete je značně polidštěn.

⁵⁵ Srov. Uždil, J. Šašinková E. *Výtvarná výchova v předškolním věku*, s. 25.

⁵⁶ Srov. Uždil, J. Šašinková, E. *Výtvarná výchova v předškolním věku*, s. 26.

Co se týče nefigurálních zobrazení, jsou podstatné vlastnosti zobrazovaného. U domu je to komín většinou kouřící, dveře s klikou, okna. Děti rády kreslí několika-poschod'ové budovy s mnoha okny. Co se týče domů, dítě většinou kreslí domy, které jsou charakteristické pro jeho okolí a jakou mají zkušenost s okolní architekturou. Dítě z města kreslí spíše paneláky než dítě z vesnice nebo malého města. To kreslí spíše domy se sedlovou střechou.

Zobrazování dopravních prostředků, zejména aut a vlaků je u dětí, pochopitelně hlavně chlapců, velmi časté a oblíbené. Někteří se stávají doslova odborníky na ztvárnění. Kreslí hlavně to, co je pro auto důležité, kola a obrys auta nebo vlaku. Kreslí i postavy v autě, které tam však nesedí, většinou stojí a zobrazují ty, s kterými dítě autem jezdí.

Barvy mají pro děti význam především symbolický a obsahový, který je spojen se zvyklostmi v našem prostředí, modrá = nebe, žlutá = sluníčko, zelená = tráva, rostliny.

Kresba dívek bývá v předškolním věku podle mých zkušeností vyspělejší a propracovanější než u kluků.

3.12 Výtvarné techniky

Výtvarné techniky jsou vyjadřovací prostředky, se kterými dítě pracuje. A pomáhají mu k jeho osobitému výtvarnému vyjádření a projevu. Pokud jednotlivé techniky dobře zvládne, získá svobodu při práci, protože nemusí řešit, jak jednotlivé techniky použít a co od nich může při práci očekávat. Na základě této zkušenosti může samo volit vhodnou techniku pro konkrétní výtvarné téma.

Kresba různými materiály - tužka, pastelky, suchý pastel, rudky a další. Zpočátku spíše dítě zkoumá, jaké stopy a linky zanechávají jednotlivé materiály na papíře a i jiných materiálech. Zajímá se o to, jak je která stopa výrazná a začíná si uvědomovat rozdílnost jednotlivých materiálů a práce s nimi. Zajímají ho body, dynamika a rytmus čar, které vytváří. Zkoumá, co udělá kladení čar těsně vedle sebe a jejich křížení. A vzniká obliba některých materiálů na základě osobní zkušenosti.

Malba prsty, štětcem, houbičkou a i jinými méně tradičními materiály jako například peříčky. Při prvním setkání s malbou je pro předškolní děti a mladší děti nejlepší používat prsty, děti přicházejí do přímého kontaktu s materiálem a lépe využívají jeho možnosti, než zprostředkovaně přes štětec. Dítě se tak nemusí soustředit na dvě nové věci malbu, a nástroj. Nástroj bychom měli zařazovat až později. Co se týče barevnosti, dítě nejprve používá barvy v základní podobě, nemíchá je. Míchání barev a vytváření barevných valérů začíná až později. Čím více dítě maluje, tím dříve začne správně využívat tuto techniku a nepoužívat ji jako „kresbu“ (použití jen linky) a ne jako techniku, která už svou podstatou je vhodná pro vykryvání a pokrývání celé plochy.

Modelování z různých materiálů, těsta, hlíny, plastelíny, kašírování, využívají se nejen různé materiály, ze kterých lze modelovat, ale i prostředky, se kterými se modelují hlavně ruce přes nástroje jako třeba špachtle, dřívka, škrabky, očka. Modelovat se dá různými způsoby: odebíráním materiálu, přidáváním a různým vrstvením. Děti rády modelují a baví je i proces, při kterém si mohou samy vytvořit materiál, se kterým později pracují. To je výhodou při seznamování se s materiálem, kdy děti mají možnost blíže ho objevovat. Je to např. vyrábění různých modelovacích těst a plastelíny, těžení jílové hlíny někde v lese. Zpočátku děti modelují jednoduché tvary a postupně začínají vytvářet složitější věci.

Postupně si začínají vytvářet návyky pro zacházení s jednotlivými materiály a nástroji a dále navazují na postupy, které si už osvojily. Osvojování technik by mělo probíhat formou hry s prostředky, které konkrétní materiál nabízí a volit jednoduché výtvarné motivy. Je žádoucí, aby si děti osvojily několik základních postupů do hloubky, tím získají i samostatnost při volbě postupu a znalost techniky, se kterou pracují a v neposlední řadě to posílí i jejich sebevědomí při práci.

II Praktická část

Úvod

V praktické části jsou popsány jednotlivé výtvarné dílny, které postupně realizuji v rámci výtvarného kroužku v mateřské školce Vaše školka s.r.o. V této školce pracuji jako učitelka a moderní umění jsem zvolila jako pravidelné zařazení zhruba jednou měsíčně. Velkou výhodou je že skupinu dětí dobře znám a témata jsem vybírala tak, aby byla přínosná a i je zaujala a bavila je. Skupinka je heterogenní a tak s námi pracují i mladší děti. Velmi pěkně fungovala kooperace mezi staršími a mladšími dětmi.

Cílové kompetence

Cílové kompetence jsou určeny pro zájmovou činnost předškolních dětí.

Cílové kompetence pro školní vzdělávací program školského zařízení pro zájmové vzdělávání zákonem číslo 561/2004 sb.

Výchovně vzdělávací cíle

- seznámit je se základními znalostmi o moderním umění
- umožnit rozvoj tvořivosti, představivosti a fantazie
- podpořit kladný vztah k výtvarnému umění
- dát možnost k rozvoji citu pro výtvarné techniky a materiál

Obsah činnosti

- kresba - pastel, tužka, uhl, rudka, tuš
- malba - tempera, akvarel
- prostorové vytváření - trhání, stříhání, lepení a vytváření jednoduchých konstrukcí
- vytváření koláží
- prostorové vytváření ze zvoleného materiálu.

Očekávané výstupy

- dítě zvládá základní kresebné techniky a správně používá nástroje, které k nim potřebuje
- dítě bude umět základní techniky malby, míchání barev a použití štětců
- dítě zvládne práci se základními pomůckami (nůžky, papír, špejle, lepidlo) a bude schopno je použít při konstrukci jednoduchého výrobku.
- dítě bude mít povědomí o moderním umění

Metody práce

- klasické (pozorování, předvádění, práce s reprodukcemi uměleckých děl, napodobování, instruktáž)
- aktivizující (řešení problému, výtvarný experiment, hra, rozhovor)

Klíčové kompetence

Dítě získá kompetence k řešení problémů, komunikativní, pracovní:

- umí samostatně a tvořivě přemýšlet a pracovat
- naučí se základům výtvarné tvorby a umí získaných dovedností využít k tvořivé činnosti
- dokáže si zorganizovat pracovní postup a práci dokončit.
- dokáže spolupracovat s ostatními a respektovat jejich práci a prostor
- získává pozitivní vztah k výtvarnému umění.
- je schopno chápat rozdíly mezi dětmi a být k nim tolerantní a chápat jejich jedinečnost
- dokáže se prosadit ve skupině, ale i podřídit při společných činnostech domlouvá se a spolupracuje.⁵⁷

Výběr uměleckého díla

S uměleckým dílem přichází dítě do kontaktu podle toho jaká, se mu naskytá příležitost. V mateřské škole a následně na základní škole je seznamování s uměleckými díly systematictější. Je jasné, že se v tomto období dítě seznámí jen s malou částí

⁵⁷ Srov. Bělecký, Z. Bláha, V. Gečová, J. „a kol.“ *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání.* s. 80.

celého kulturního dědictví minulosti a současnosti. V mateřské škole v předškolním věku se začíná stavět základ pro budoucí zájem o umění a případné hlubší proniknutí do něj.

Pro správné nastartování přirozeného zájmu o umění je důležité udělat správný výběr konkrétních děl, která budeme dítěti předkládat. „Základní a vše určující zásadou je, aby každé umělecké dílo, se kterým přijde žák do styku, mělo výchovnou hodnotu, a to se zřetelem k chápání a stupni vývoje žáka.“⁵⁸ Z toho vyplývá, že to, co může oslovit, působit a být k užítku mladším dětem, nemusí nic říkat starším a obráceně.

Výběr uměleckého díla je ovlivněn především jeho obsahem, který má zapadat do oblasti poznatků, se kterými se dítě seznamuje a zapadá do okruhu jeho zájmů. Je třeba si uvědomit, že čím více bude umělecké dílo složitější, o to větší je nutnost přiblížit ho rozborem, popisem a vysvětlením. Záleží také na osobní zkušenosti dítěte, které k uměleckému dílu přistupuje. „Konečně je při výběru uměleckého díla třeba počítat i s jeho emociálním působením na dítě, to je podmíněno citovým životem dítěte určitého věku.“⁵⁹ Díla, která emociálně osloví dospělého člověka, nemusí u dítěte vzbudit žádnou odezvu. Proto je potřebné znát psychologii té které skupiny, na kterou chceme pedagogicky působit.

⁵⁸ Srov. Uher, V., *Problémy estetické výchovy*, s. 51.

⁵⁹ Tamtéž

4 Impresionismus

Pro děti 3-6 let

4.1 Anotace

Cílem této „výtvarné dílny“ je přiblížit dětem impresionismus. Děti si zkusí zachytit malbou vodní hladinu a na ní lekníny a vodní ptáky. Časová dotace je 60 - 90 minut. Výtvarná dílna je rozdělena do tří částí. V první části budou děti motivované dramatickými hrami, které mají v sobě rytmické prvky. Tento motivační aspekt jsem zvolila proto, že malba obrazů, které byly v tomto výtvarném směru malovány, působí rytmickým dojmem. V druhé výtvarné části, si děti zkusí namalovat svůj vlastní obraz, inspirovaný Claudem Monetem. Ve třetí části se seznámí s prací Claude Moneta. Budou mít možnost porovnat své obrázky s reprodukcemi významného představitele impresionismu.

4.2 Motivace

Dvě dramatické hry držit sloužit jako nepřímá motivace k následné výtvarné aktivitě. Hry jsou voleny tak, aby pomohly pochopit rytmus a zachycení chvilkového okamžiku, který je obsažen v obrazech. Jako první hra je zvolena klidová hra a druhá hra je více pohybová. Rytmičtý kruh hra na světýlko: děti sedí v kruhu a před sebou mají zdvižené ruce, zatnuté v pěsti. Na povel otvírají a zavírají dlaně (rozsvěcí a zhasínají světlo). Nejprve začínají v pomalém tempu, potom rytmus mění podle iniciátora, ten udává rytmus bubínkem nebo jiným nástrojem nebo jen využitím citoslovce (blik, blik).⁶⁰ Druhá hra je pohybová: děti se pohybují po prostoru na zvuk bubínku. Nejdříve vyťukávaný rytmus pomalý náhle přestane, děti se musí zastavit. Vedoucí hry různě mění rytmus a děti na něj musí reagovat, když toto zvládnou, rozvíjíme hru tematicky. Vycházíme z oblíbených témat pro tento směr (rušná ulice, cirkus, jezero), bubnování je přerušeno a děti řeknou, čím jsou podle tématu (artista na hrazdě, krasojezdkyně...).

⁶⁰ Srov. Machková, E. *Metodika dramatické výchovy*, s. 102.

4.3 Výtvarné řešení

Materiál: čtvrtky A4, vodové barvy, štětce, kelímky s vodou, nůžky, transparentní papíry barevné, lepidlo, razítka (nutná příprava, tvary leknínů, ptáků), tempery

Zvolená technika je jednoduchá a u dětí oblíbená a přitom dobře vystihuje pocit iluze o pohybu. Děti malují tzv. přikázanými barvami (dostanou jen ty barvy, které potřebují pro daný úkol). Do předem namočené čtvrtky zapouští barvy podle předchozí motivace. Iniciátor: „Představte si vodní hladinu, na které jsou vidět vlnky, odraz stromů rostoucích na břehu a sluníčka, které krásně svítí. Je horký letní den a my koukáme, co na vodě uvidíme. Někdo tam vidí lekníny, jiný plující labuť po hladině, někdo si všimne rybek.“ Motivace je vedena tak, aby děti stíhaly podle ní malovat. Do ještě vlhké čtvrtky děti mohou dělat otisky razítek pomocí temper. Tempera se oproti vodovým barvám tak dobře nerozpouští a tím zůstává výraznější. Pro větší plasticitu je možné dolepit několik leknínů z transparentního barevného papíru.

U dětí s většími zkušenostmi můžeme nechat, aby si samy určily, za jakého počasí malují vodní hladinu.

5 Symbolismus

Věk 4-6 let

5.1 Anotace

Cílem této „výtvarné dílny“ je seznámit děti s dalším směrem moderního umění, a to se symbolismem. Časová dotace je 60 - 90 minut. Výtvarná dílna je rozložena do tří částí, v první části si děti prostřednictvím dramatické hry zkusí vyjádřit symboly a následně téma zpracují výtvarně. Hlavním tématem je hrdina báje o Prométheovi (viz příloha II). Symbolisté často vychází z bájí a mýtů, proto je zvoleno toto bájně téma.

5.2 Motivace

Děti si poslechnou báji o Prométheovi (příloha II): Následuje dramatická hra na sochy, děti se volně pohybují po prostor na hudbu, když hudba přestane hrát, udělají podle instrukcí sochu např.: Prométheus vytváří člověka, Prométheus bere oheň bohům, Prométheus jde prosit k bohům, Prométheus je přikován ke skále.... Děti zkusí vymyslet, jak by požádaly bohy o oheň ony.

5.3 Výtvarné řešení

Materiál: papíry různých rozměrů, nůžky, provázky, lepidla, barvy, pomůcky na koláž - knoflíky, výstřižky z časopisů.....

Děti pracují ve skupinkách maximálně po čtyřech. Dostanou téma z báje, kterou znají. Jedna skupinka zpracovává téma „Prométheus jde k bohům“, druhá má téma „Prométheus bere oheň bohům“, další téma „Prométheus je přikován ke skále“ a další stěžejní motivy. Témata jsou vybírána a rozdělena do skupin podle počtu. Každá skupina může své téma zpracovat jakýmkoliv způsobem a mohou využít materiál, který je k dispozici. Iniciátor dbá na to, aby skupina zpracovávala své téma. Techniky, které mohou využít jsou např.: muchláž, koláž, malování, kreslení, lepení...

5.4 Reflexe

Na závěr skupiny položí práce před sebe a představí svou práci ostatním. Skupinky postupně řeknou, co z Prométheova příběhu zpracovávaly a proč. Povídají si o hrdinství, jestli je Prométheus pro ně hrdina a jestli ony udělaly někdy něco, čím někomu pomohly. Na základě dialogu zkusíme zjistit, které zpracování nejlépe vystihuje hrdinství. Zjistí, jestli je příběh, který vytvořily shodný s bájí nebo jestli vznikl příběh nový. Každý může říct, jak by si hrdinu představoval on a kdo a proč je pro něj hrdina.

6 Secese

Věk 3-6 let

6.1 Anotace

Tato výtvarná dílna je určena na seznámení dětí s obdobím secese. Skládá se ze tří částí, které na sebe navazují. Celé setkání se secesí by nemělo přesáhnout 90 minut. První část setkání bude mít formu dramatické hry. Druhá část bude zaměřena na vlastní výtvarnou činnost. Třetí část je zaměřena na hledání konkrétních poznatků o daném období v dílech umělců secese. Cílem činností první části výtvarné dílny je motivace dětí, pro druhou následující práci v praktické části výtvarné dílny. Dalším cílem je všimnout si detailů, rozmanitosti a krásy přírody, pokusit se využít těchto poznatků při své výtvarné práci. V praktické části mají děti možnost si samy vyzkoušet práci s přírodním motivem. Mezi cíle patří i seznámit se s hlavními motivy, které byly stěžejní pro tento směr. V poslední části poznávají, jak přírodní motivy ovlivnily umělce té doby, a jak je následně zpracovávali. Závěr je zaměřen na hledání podobnosti mezi pracemi dětí a pracemi secesních umělců a schopností mluvit o své práci, pocitech a vyjadřovat své postřehy.

6.2 Motivace

První část je zaměřena na motivaci, k čemuž pomůžou fotografie rostlin, motýlů, bizarní brouci, mořští živočichové (kteří jsou charakterističtí pro toto období). Děti si přihlížejí fotografie a měly by si všimnout detailů rostlin a hmyzu. Lektor je motivuje a vede děti k řízenému rozhovoru, který se týká všimání si co nejmenších detailů, barev. Je to příprava na pozdější výtvarnou činnost tak, aby jim pomohla lépe zvládnout práci zaměřenou na detail. Po klidové části si děti zahrají na rostliny.

Průběh hry: děti se volně pohybují po prostoru, na domluvený signál se promění v nějakou rostlinu. Lektor oživí jednotlivé rostliny dotykem. Děti předvádějí, jaká jsou rostlina, kde se nachází a jak se cítí. Hru můžeme hrát s variantou hmyzu (vážka, moucha, brouk).

6.3 Výtvarné řešení

Materiál: Papír obdélníkového tvaru, tužky, vodové barvy, tenké štětce, tuž, špejle.

Motivační příběh

„Motivace příběhem. Byl jednou jeden mládenec, kterému se velmi líbila jedna dívka. Přemýšlel, čím by jí udělal radost, co by jí dal, co ještě nikdo nedostal. Věděl, že má velmi ráda přírodu, hlavně květiny, lekníny, tulipány, vlčí máky a růže, které se pnou po plotě. Vzpomněl si, jak spolu obdivovali vážky u vody. Rozhodl se, že pro ni navrhne látku, na které bude to, co má ráda, vážky a květiny.“

Úkolem dětí je vybrat si jednu z fotografií z první činnosti. A pokrýt celý papír, který představuje látku motivem z fotografie. Děti nejprve pracují s tuží a špejlemi, kterými kreslí. Po zaschnutí vykrývají jednotlivé plochy štětcem a vodovými barvami. Při práci by měly uplatnit poznatky z první činnosti, kdy si všímali detailů a barevnosti.

6.4 Reflexe

Při závěrečné části se děti seznámí s konkrétními díly umělců období secese. Do výběru jednotlivých uměleckých předmětů je potřeba zařadit výběr ze všech oblastí, které secese ovlivnila. Děti hledají podobné nebo stejné motivy ve své práci a na uměleckých objektech.

V první části byly děti zaujaty připravenými fotografiemi květin a hmyzu. Společně jsme hledali zajímavé detaily. Nakonec jsme vybrali jednu fotografii, se kterou jsme pracovali společně. Diskutovali jsme o tom, co nás na tom konkrétním snímku zaujalo... Následná hra na rostliny děti zaujala a vymýšlely různé rostliny a dokázaly i pohybem pěkně vystihnout, jak květina roste, pohybuje se ve větru, usychá. Na přání dětí jsme zařadili i hru na hmyz se stejnými pravidly, jaká byla u předchozí hry. Proběhla i jedna krátká hra, ve které mohly být jak květinami, tak hmyzem. Při této hře dobře vyjádřily vzájemnou interakci mezi světem rostlin a hmyzu. Tuto zkušenost uplatnily v druhé (praktické) části. Na začátek praktické části si děti vyslechly motivační pohádku. Každé z dětí si vybralo jednu fotografii z první části. Znovu jsme si připomněli detaily, kterých jsme si všimli předtím. Děti začaly plnit zadaný úkol. Některé pokrývaly papír jen jedním motivem a jiné využívaly více námětů z fotografií. V poslední části jsme si sedli do kruhu a děti představovaly svojí práci. Všichni mluvili ochotně o tom, proč si vybrali zrovna tento motiv a co je pro ně na jejich návrhu zajímavé nebo co by naopak změnili. Při práci s fotografiemi jsme hledali společné

motivy na obrázcích dětí a fotografiích originálů. Na závěr jsme rozdělili obrázky do skupin podle podobnosti se secesními originály. Domluvili jsme se, že na vycházce budeme hledat, zda najdeme někde na některé stavbě podobné motivy.

7 Expresionismus

Pro děti 3-6 let

7.1 Anotace

Cílem této „výtvarné dílny“ moderní umění je přiblížit expresionismus. Ukázat, jak se dají ve výtvarném projevu vyjádřit emoce a pocity beze slov. Časová dotace na toto setkání je 60 - 90 minut. První část výtvarné dílny bude mít charakter dramatického cvičení, které pomůže dětem se uvolnit a motivuje je pro další výtvarnou část projektu. V druhé části se děti pokusí vyjádřit pomocí kresby téma, které vychází z předchozí aktivity. Poslední část ukáže známá díla expresionismu a děti vyjádří prostřednictvím hry své emoce.

7.2 Motivace

Motivace pro druhou praktickou část. Hra s barvami na základě poslechu hudby Z. Mahlera nebo Hard Rock a vyjádření své současné nálady a pocitů. Při další aktivitě mají děti pomocí obličejů vyjádřit náladu podle toho, jakou u nich barva vyvolává. Stejně zkusí vyjádřit své pocity výrazem své tváře, ostatní budou hádat, jakou emoci (strach, úzkost, obavy, napětí) předvádějí a jak se právě cítí. Je vhodné, aby si vyzkoušely vyjádřit různé nálady.

Příprava pro první část

Pro první část projektu je potřebná příprava. Najít vhodnou hudbu různých žánrů (klidnou, veselou, smutnou), je možné nahradit různými zvuky (smích, pláč, křik). Nastříhat si barevné papíry zhruba 2x5 cm je třeba mít velkou zásobu různých odstínů v co možná nejširší barevé škále. Je třeba si připravit odstíny jak teplých, tak studených barev, aby bylo možno co nejpřesněji vyjádřit své pocity. Velikost všech papírků musí být stejná. To z toho důvodu, aby všechny nálady a emoce byly na stejné úrovni. Pokud je potřeba nějakou náladu zdůraznit, nebo je silnější než ostatní, je možné ji zdůraznit dublováním barvy. Pro poslední aktivitu je dobré mít rám.

7.3 Výtvarné řešení

Materiál: Barevné čtvrtky různých barev, aby bylo na výběr. Zastoupeny by měly být jak teplé tak studené odstíny. Suché pastely, barevné papíry z předchozí aktivity, zrcadlo.

Na barevný papír vlastního výběru nakreslí děti suchými pastely, jak se cítí, svůj portrét. Jsou motivovány už při výběru barevného podkladu, aby si vybraly takový, který nejlépe vyjadřuje, jak se momentálně cítí. Stejně tak výběr barev pro kresbu je důležitý, aby podpořily to, co chtějí vyjádřit bez slov. Je dobré připomenout, jak výraz tváře vypovídá o momentální náladě a pocitech. Děti by měly mít možnost jít se podívat do zrcadla a zkontrolovat výraz tváře, který chtějí zachytit.(příloha II)

7.4 Reflexe

Po místnosti rozmístíme reprodukce autorů expresionismu. Výběr by měl obsáhnout co nejvíce reprodukcí, které vyjadřují různé nálady a pocity. Mezi reprodukce pověsí svoje obrázky. Motivací pro tuto část projektu, bude pozvání do galerie. Úkolem pro děti je přiřadit k jednotlivým obrazům barvu podle toho, jak na ně působí. Na závěr budou děti seznámeny s názvy obrazů a budou zjišťovat, jestli jejich pocity z obrazu odpovídají jeho názvu. Vedeme s dětmi dialog, o tom jak poznáme na druhém jakou má náladu a co naši náladu ovlivňuje a proč.

8 Kubismus

Věk 4-6 let

8.1 Anotace

V této další z řady „výtvarných dílen“ je setkání, které má za cíl přiblížit dětem další směr moderního umění, a to Kubismus. Časová dotace je 60 minut. Tato výtvarná dílna je rozložená do tří částí. V první části seznamuje děti s tvarem který byl jedním z těch, který inspiroval kubistické umělce a to krystaly. V druhé - výtvarné části budou vytvářet koláž z předem připravených vystřižených tvarů, které připomínají části krystalů.

8.2 Motivace

V první části se děti seznámí s hlavními prvky kubismu. Využijí k tomu dramatických her. První hra je známa jako Kimova hra. Děti sedí v kruhu, uprostřed jsou pod šátkem schované předměty, které se vztahují k tomuto výtvarnému směru. Hráčům se ukáže určitý počet předmětů k pozorování, expozice je časově omezená. Doba expozice je úměrná tomu, jakou mají děti zkušenost s touto hrou. Děti ukázané předměty kreslí na papír.

Druhá hra je „od vidění k pozorování“: děti hledají zrakem předem určené předměty a tvary v místnosti např. čtverce, obdeníky, krystaly, hranaté předměty, zadané barvy. Pozorují podle zadání strukturu jednotlivých předmětů, a čím jsou tvořeny. Rozvíjející činností je můžeme vést k úvahám, jaké předměty jsou nám příjemné, jaké jsou tvarově složité. Na základě této zkušenosti přejdou děti k výtvarné části dílny.(příloha III)

8.3 Výtvarné řešení

Materiál: výstřižky z novin a černého papíru v geometrických tvarech (dostatečné množství a různých velikostí), lepidlo, čtvrtky - béžové a šedé barvy – s předkresleným obrysem hrnku (předkreslíme proto, že děti většinou kreslí malé předměty), tuš, špejle, tempery (omezená barevnost v rámci barev používaných kubisty), štětce

Děti výstřižky vykrývají obrys hrnku, za úkol mají pokrýt celý hrnek výstřižky. Ty si mohou libovolně vybírat z připravené hromady, je třeba děti upozornit, že jednotlivé díly se nesmějí překrývat, mohou být jen vedle sebe. Obrys hrnku na závěr obtáhnou, tuší. Zbývající místo na papíru domalují okolím hrnku.

8.4 Reflexe

Děti položí své obrázky do řady, pod ně umístí iniciátor výtvarné dílny reprodukce obrazů kubistů. Děti porovnávají svoje obrázky s reprodukcemi a hledají podobné tvary a členění. Přidají se i tvary z první části dílny a děti přiřazují tvary, které najdou buď k reprodukcím, nebo ke svým obrázkům. Děti jsou vedeny k zamyšlení, jak a co by šlo takto dělit a zpracovat.

9 Futurismus

Pro děti 3-6 let

9.1 Anotace

Další z výtvarných dílen seznamuje děti s Futurismem. Časová dotace je 60 - 90 minut. Výtvarná dílna se skládá ze tří částí, první je zaměřena na dramatickou hru, která připraví děti na druhou, výtvarnou část, kde se děti pokusí znázornit pohyb podle zadaného tématu. V poslední části děti zjišťují, jak se futuristům podařilo znázornit pohyb, který je pro jejich výtvarné vyjádření podstatný.

9.2 Motivace

Motivací futurismu je pohyb, hra s pohybem a střídání různých pohybových aktivit. Základní motivační pohyb je honička, děti hrají honičku v různých obměnách honička pomalá, rychlá.... Další motivační hrou je hra na stroj. U předškolních dětí je dobré zadat, co má stroj vyrábět. Děti svým pohybem rozpohybují stroj.

9.3 Výtvarné řešení

Materiál: 2 Papíry formátu A1, barevné pastelky, nůžky, lepidlo, voskovky, pastelky, suché pastely.

Motivací je předchozí činnost, při které se zachycuje pohyb. Pro výtvarné seznámení s tímto směrem byla zvolena kolektivní práce. Při násobení pohybu na jednom papíru bude ve výsledku charakteristické znázornění tohoto směru výraznější, než kdyby pracovalo dítě samo. Jako téma je vhodné zvolit takové, kde se různé pohyby násobí nebo rytmicky opakují, jako příklad uvádím tyto: let motýla, závod aut, zimní sporty, ptačí hejno. Děti tvořily dva obrazy. Na jednom pracovaly dívky. Jejich téma byl „let motýlů“. Chlapci měli téma „jízda aut“. Nejprve děti pracovaly samostatně. Nakreslily si každý svoje auto (chlapci) nebo motýla (dívky). Na společný velký formát postupně pohybují svými motýly dívky a auty kluci. Při každém i malém pohybu svůj vystřižený motiv obkreslí. Takto sledujeme pohyb po ploše od začátku do konce. Místo poslední siluety nalepí svůj vystřižený obrázek,

se kterým pracovaly. Ostatní jsou ponechány jen v siluetě jako připomínka pohybu. Nakonec dokreslily okolí, kluci město a dívky louku. (příloha IIII)

9.4 Reflexe

Děti si ve skupince, v které pracovaly a povídají si, jak se jim pracovalo a co je bavilo a co ne a proč. Zjišťují, jestli je poznat z kresby kdo je nejrychlejší a kdo nejpomalejší. Zrychlování nebo zpomalování lze znázornit zvětšováním nebo zmenšováním mezer mezi jednotlivými siluetami. Čím je pohyb rychlejší, tím jsou mezery větší. Tento fakt jsem jim neprozradila a čekala jsem, jestli na to přijdou samy. Chlapci pochopili lépe smysl a zadání, a proto si více užili obkreslování siluet aut. Sami přišli na to, že když obkreslují auta hustěji za sebou, pohyb se zpomalí a naopak, když dělají větší mezery, auta zrychlí. Děvčata si naopak více užila kreslení motýlů a pozdější dokreslování okolí, pohyb jen tak odbyla. U nejmladších dětí bych příště volila formu obtiskování a práci na samostatném papíru.

10 Surrealismus

Pro děti 4-6 let

10.1 Anotace

Výtvarná dílna Surrealismus má časovou dotaci 90 minut. Skládá se ze tří částí. První využívá snové imaginace, která děti motivuje k další dramatické aktivitě a následné výtvarné části, děti malují a koláží dotvářejí snové věci v obrázku, který vytvářejí. Při práci propojují snový svět s reálným.

10.2 Motivace

Motivací k první části je imaginace. Imaginací navodíme snovou situaci, ve které se pojí skutečnost s neskutečnými místy nebo situacemi. Děti si pohodlně lehnou, zavřou oči a poslouchají příběh. Potom následuje hra - „Co bys dělal, kdybys byl“. Lektor nejdříve motivuje tím, že dává sám absurdní příklady, které mohou vycházet z předchozí imaginace: „Co bys dělal, kdybys byl žížala na kole“. Děti etudu zahrají a slovně ji doplní. Poté, co se děti do hry plně ponoří, mohou samy vymýšlet absurdní a snové situace a zkusit je zahrát nebo slovně komentovat.

10.3 Výtvarné řešení

Materiál: papíry formátu A3, temperové barvy, lepidlo, výstřižky obrázků z novin a časopisů.

Děti malují na dané konkrétní realistické téma. Po namalování obrázku ho doplní koláží z novin a časopisů obrázky, které se k danému tématu nehodí a dělají si z nich legraci. Osvědčená témata jsou: strom a co na něm roste, hostina a maminka suší na šňůře.

10.4 Reflexe

Děti si sednou do kroužku a svoje obrázky si položí před sebe a povídají si, co udělaly jako největší nesmysl na svém obrázku a případně, co by tam ještě absurdnějšího přidaly, co jim chybělo ve výstřižcích, se kterými pracovaly. Iniciátor

dílky postupně ukazuje reprodukce surrealistických obrazů. Vede děti k diskusi nad jednotlivými obrázky, popřípadě mohou děti do reprodukcí dokreslit další nesmyslné věci. Připomenou si, že jde o snové obrazy a mohou si vyprávět, co neuvěřitelného se jim už zdálo.

11 Abstraktní umění

Pro děti 3-6 let

11.1 Anotace

Ve výtvarné dílně se děti seznámí s abstraktním uměním. Časová dotace je 60 - 90 minut. Je rozdělena do tří částí, které na sebe navazují a částečně se prolínají, všechny mají spojující prvek, a tím je hudba. Je potřeba dobře vysvětlit, co se bude dělat a hlavně jednotlivé kroky. Děti se s nekonkrétním vyjádřením v malbě a kresbě většinou často neseťkají a je to pro ně nová zkušenost.

11.2 Motivace

Děti sedí v kruhu a poslouchají vybranou skladbu, nejprve se zavřenýma očima a následně se pokusí vyjádřit hudbu pohybem. Je dobré mít připravenou hudbu tak, že se střídají rychlé a pomalé pasáže. Děti mohou na hudbu pochodovat, vytvářet iluzi plesu, pohybu po nočních lese. Záleží na tom, jakou hudbu zvolíme. Volíme skladby klasické hudby bez písňových textů. Text by byl pro děti zavádějící a směřoval by ke konkrétním znázorněním. Děti stojí v kruhu, jedno jde doprostřed a předvede nějakou jednoduchou pohybovou sestavu a ostatní ho napodobují. Měli by se vystřídat všichni, kdo chtějí. Téma hudby bylo zvoleno záměrně, protože hudba hodně ovlivnila abstraktní výtvarné umělce a naopak.

Příprava pro první část: Příprava a výběr vhodné hudby, cd přehrávač.

11.3 Výtvarné řešení

Materiál: Velký papír podlouhlého formátu dostatečně dlouhý a široký, temperové barvy, houbičky, štětce tenké i tlusté, hřebeny, staré zubní kartáčky.... - vše, co zanechává zajímavou stopu, papírová lepicí páska, věci na dolepování, cd přehrávač, cd s hudbou z předchozí činnosti.

Děti sedí v kruhu jako při první části. Na zemi nebo na zdi je přilepený po celém obvodu papír, aby neklouzal. Iniciátor připomene dětem, jak zkoušely pohybem vyjádřit hudbu, kterou poslouchaly, jaké u toho měly pocity. Vyzve je, aby to samé zkusily vyjádřit i malbou a to tak, že budou poslouchat hudbu, kterou již znají a zkusí ji

namalovat. Děti jsou upozorněny na to, že nesmí malovat žádné konkrétní věci, jako jsou zvířátka, auta, lidé. U této věkové skupiny je dobré využít nějaký, předem domluvený signál, na který se budou u papíru střídat. Děti postupně podle instrukcí přistupují k papíru a na hudbu, která hraje, vybírají barvu a nástroj, kterým namalují linii, bod, vlnovku, případně dolepí některý připravený předmět - zaznamenají pasáž, kterou slyší. Iniciátor dohlíží na to, aby malba na sebe postupně navazovala (je to z důvodu pozdějšího čtení malovaného hudebního záznamu). Děti jsou vyzvány, aby používaly jakoukoliv barvu a prostředky, jež mají k dispozici k zaznamenání hudební části, kterou poslouchají.

11.4 Reflexe

Po dokončení malby se děti posadí kolem obrazu a vymyslí pro něj název. Iniciátor dílny jim připomene reprodukce abstraktních malířů. Děti přemýšlí, co reprodukce představují. Nápady jsou zaznamenávány a následně konfrontovány s názvem obrazu.

Cílem je, aby si děti uvědomily, že lze věci vyjádřit i bez konkrétních znázornění. Na závěr si děti vyzkouší vyjádřit beze slov některá situace beze slov a ostatní hádají, co předvádí.

12 Kinetické umění a Op-art

Pro děti 4-6 let.

12.1 Anotace

Ve výtvarné dílně se děti seznámí s dvěma výtvarnými směry, které vyjadřují pohyb. Časová dotace 60 - 90 minut a 30 minut. První část mají oba směry stejné. Druhá část se rozděluje na dvě části: v jedné se budou věnovat kinetickému umění a v druhé op-artu.

12.2 Motivace

V těchto uměleckých směrech jde především o pohyb, a proto i první část, která je motivační k druhé části, je plná pohybu.

Děti leží schoulené do klubíčka, pomalu se začínají zvedat a pohybovat podle instrukcí. Nejprve jsou úplně maličci a postupně se stávají velkými. Stávají se v dané charakteristice např. se balóny pohybujícími se ve větru, letícími, padajícími, propíchnutými a znovu nafouklými. Samy vymýšlí, co by mohl balón ve větru dělat.⁶¹

12.3 Výtvarné řešení Kinetického umění

Materiál: stará dřevěná ramínka, různé předměty, které lze pověsit, peříčka, tenké papíry, čtvrtky, pastely, nůžky, provázky, děrovačka, lepicí páska. Fotografie kinetických děl.

Děti dostanou každý jedno peříčko a zkusí, jak ho foukáním udrží ve vzduchu. Iniciátor jim ukáže fotografie kinetických uměleckých děl. Povídají si, co vše tam je, jak se to pohybuje pomocí větru stejně, jako peříčko, které mají. Tématem je: „všechno lítá i to, co nemá peří.“ Potom jsou dětem ukázány věci, ze kterých si udělají svoji pohyblivou sochu. Ramínko použijí jako základ, který barevně pomalují a na něj zavěšují pomocí provázků, co samy vyrobí z papíru a předměty podle vlastního výběru. Na závěr si svoje mobilní objekty pověsí a pozorují, co a jak se ve větru pohybuje.

⁶¹ Srov. Machková, E. *Metody dramatické výchovy*, s. 100.

12.4 Výtvarné řešení Op-art

Materiál: čtverce, kruhy, trojúhelníky různých barev a velikostí (rozdělené do obálek podle tvarů, velikostí a barev) lepidlo, čtvrtky. Reprodukce op-artových obrázků.

Děti sedí v kruhu a uprostřed jsou lícem na vrch položené reprodukce op-artových obrazů. Iniciátor odkryje jeden a pošle ho po kruhu. Děti si všímají, jak na ně obrázek působí. Postupně se odkryjí všechny obrázky. Když je položí, všímají si, co mají společného, z čeho jsou vyrobeny. Iniciátor navede děti, aby si všimly geometrických tvarů, které jsou hlavními u těchto obrazů.

Každé dítě dostane jednu obálku s geometrickými tvary a zkouší na čtvrtce skládat a vrstvit na sebe tvary, které má. Všimá si, jak se obrazce mění, když posouvají jednotlivými tvary. Když jsou spokojeni s tím, co poskládaly, nalepí svou kompozici na čtvrtku. Všechny obrázky položí vedle sebe a pozorují, jak na ně působí, všímají si rozdílů mezi jednotlivými obrázky. Děti hledají podobu a shodu se svými obrazy a obrazy umělců. V tomto porovnávání se jedná o nepřímý dialog mezi dvěma tvůrci, v jehož výsledku je hledání srovnání.

12.5 Reflexe

V závěrečné reflexi se seznámí s reprodukcemi děl obou směrů a porovnávají své výtvary s tím, jak je zpracovali konkrétní umělci. Dětem řekneme, že umělci tvoří kinetické díla, a že to jsou ta, co se pohybují samy a op-artová díla, která vytváří pocit pohybu. Zjišťují, jak se jim podařilo vytvořit obrázek geometrických tvarů a jestli navozuje pocit, že se obrázek pohybuje. Povídáme si o tom, jak se jim tvořilo a co zkoušely s geometrickými tvary. U kinetických objektů pozorují, jejich pohyb, když jsou zavěšené.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se soustředila na moderní výtvarné umění, které jsem se snažila přiblížit dětem předškolního věku. Zprvu jsem se musela rozhodnout, jaké směry z moderního umění vybrat a vymyslet vhodné výtvarné zpracování a motivační aktivity. Na tomto základě jsem v teoretické části popsala směry moderního umění, se kterými jsme následně pracovali. Ostatní směry jsou chronologicky uvedeny pouze v tabulce. Hledala jsem také vhodnou definici umění a časové vymezení pro moderní umění. Jsou zde také uvedeny výchozí pedagogické způsoby, které inspirovaly výtvarné dílny. V praktické části byly využity poznatky z galerijní pedagogiky a artefietiky, které byly navzájem propojeny a upraveny pro odpovídající věk. Jednotlivá setkání jsou upravena tak, aby se dala využít pro obohacení a rozšíření výtvarných aktivit a hlavně sloužila pro pedagogy, kteří chtějí dětem přiblížit některá z vybraných období výtvarného umění. Jednotlivá setkání na sebe navazují svým chronologickým řazením, tak, jak jsou historicky podmíněná. Setkání jsou určena zejména pro pedagogy, kteří nemají možnost se svými žáky navštěvovat galerie a výstavy, ve kterých jsou takovéto programy realizovány. Výtvarné aktivity jsou obohaceny dramatickými hrami. Tyto aktivity jsou zařazeny s ohledem na věk dětí, které nevydrží ještě dlouhou pozornost na výtvarné aktivity a zároveň jsou tyto hry vhodnou motivací. Děti nejen v tomto věku lépe vnímají přes vlastní zážitky a při zapojení co nejvíce smyslů. Propojení dramatické výchovy a výtvarné výchovy děti snadno zaujme a motivuje. Všechny aktivity vycházejí z mé vlastní praxe a doporučuji je praktikovat především u předškolních dětí. Sama tyto metody využívám ve své praxi. Při realizaci setkání mě potěšilo, s jakým zaujetím k němu děti přistupovaly. Výtvarné i dramatické techniky, které jsme používali, znaly děti již z předchozích aktivit a měly je dobře metodicky zvládnuté a zažité. Zajímavé bylo pozorovat, jak se vypořádaly s jednotlivými zadáními. Úlohy, které byly techničtějšího rázu, lépe zvládali chlapci oproti dekorativnějším, které zase více zaujaly dívky. Děti v rámci setkání naplňovaly i klíčové kompetence v rámci školského zákona pro vzdělávací program školského zařízení pro zájmové vzdělávání. Tato setkání nejsou v současné době všechna realizována. Jejich dokončení plánujeme na konec školního roku.

Obrázky dětí schováváme a na závěr všech výtvarných dílen máme v plánu uspořádat výstavu, na kterou pozveme rodiče a přátele. Plánovaným výstupem v současné době ještě nerealizovaným je nafotit dětské práce a vytvořit z nich jeden celek, který bude připomínat výtvarné dílny.

Použitá literatura

- Babyrádová, H. *Výtvarná dílny*. Praha: Triton s.r.o., 2005, ISBN 80-7254-705-4.
- Bauer, A. *Lexikon výtvarného umění*. Olomouc: Nakladatelství Fin, 1996, ISBN 80-7182-023-7.
- Bělecký, Z. Bláha, V. Gečová, J. „a kol.“ *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*. Praha: Tauris 2007, ISBN 978-80-86784-03-8.
- Bělecký, Z. Bláha, V. Gečová, J. „a kol.“ *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*. Praha: Tauris 2007. ISBN 978-80-86784-03.
- Činčera, J. Kaplánek M. *Tři cesty k pedagogice volného času*, Brno: Tribun EU s.r.o. 2009. ISBN 978-80-7399-611-6.
- JŮVA, V. *Estetická výchova a všestranný rozvoj osobnosti*. Praha: Academia, 1987 ISBN nevedeno.
- Nakonečný, M. *Psychologie přehled základních oborů*. Praha: Triton s.r.o., 2011 ISBN 978-80-7387-443-8.
- Roeselová, V. *Didaktika výtvarné výchovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze- Pedagogická fakulta, 2003, ISBN 80-7290-121-4
- Roeselová, V. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: SARAH, 1997, ISBN 80-902267-2-8.
- Spousta, V. *Krása umění a výchova*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, ISBN 80-210-1196-3.
- Trojan, R. Mráz, B. *Malý slovník výtvarného umění*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-04-22338-9.
- Uher, V. *Problémy estetické výchovy*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957 n.p. č. 64-3-06.
- Uhlíř, J. *Tvoříme ve stylu známých malířů*. Praha: Portál s.r.o., 2002. ISBN 80-7178-670-5.

Univerzum všeobecná encyklopedie, 10. díl. u-ž. Praha: Odeon, 2001. ISBN 80-2071072-8

Uždil, J. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta, Výtvarný projev a psychický život dítěte*. Praha: Portál s.r.o., 2002. ISBN 80-7178-599-7.

Uždil, J. Šašínková, E. *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1983, ISBN neuvedeno.

Valenta, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*, Praha, Grada, 2008.

Vávra, J. *Od impresionismu k postmoderně, Dějiny vizuálního umění*, Praha: Nakladatelství Olomouc 2001. ISBN 80-7182-120-9.

Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích, 4. díl. ř-ž. Praha: Diderot, 1998. ISBN 80-85841-37-1

Zykmund, V. *Dějiny výtvarného umění*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1971. ISBN neuvedeno.

Veber, T. Bauman, P. *Metodická pomůcka ke zpracování závěrečných prací*, České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2010. ISBN neuvedeno

Přílohy

Příloha I

Kde se můžeme setkat s moderním výtvarným uměním

S moderním uměním se můžeme setkat v galeriích a jejich stálých expozicích, které se zaměřují na průřezy těmito směry. Dále to jsou tematické výstavy, které představují jednotlivé umělce nebo konfrontace mezi jednotlivými umělci. Je možné se s ním setkat v soukromých galeriích a výstavních sálech. Zajímavou a kompaktní sbírku moderního umění představuje Veletržní palác, který je součástí Národní galerie. Nevšední a ucelenou sbírku kubismu představuje Dům u Černé Matky Boží. Dalšími místy, kde se můžeme setkat s moderním uměním jsou Sovovy mlýny, Dům u Kamenného zvonu a Městská knihovna. Dále je to soukromá galerie Miro. Tato místa jsou v Hlavním městě Praze. Ve výčtu míst setkání s moderním uměním nesmím opomenout Galerii moderního umění v Roudnici nad Labem, Galerii moderního umění v Hradci Králové a Egon Scheileho v Českém Krumlově. V Ostravě je to Galerie výtvarného umění v Ostravě.

Příloha II

Prometheus

Prometheus byl potomek božského rodu Titanu a marně hledal lidské bytosti. Žádné nemohl najít. Potom zjistil jakou sílu hlíny a vody a udělal sochu prvního člověka. Podobala se bohům a Pallas Athena mu vdechla život. Tak začali na světě žít první lidé. Dlouho žili lidé jako malé děti a nevěděli co dělat. Prometheus mezi nimi chodil a učil je stavět domy, číst, psát, obdělávat pole a péct chleba. Prometheus je také naučil znát bylinky a léčit s nimi nemoci.

Bohům se moc nelíbilo, co lidi učí, zvláště Zeus se hodně mračil. Říkal: „Naučil jsi lidi hodně jen ne se klanět bohům a ctít je. Víš dobře, že na bozích záleží, jak se budou mít lidé na zemi. Jestli budou žít v blahobytu nebo chudobě. Nauč je jak obětovat bohům, ať se nerozzlobíme.“ Prométheus řekl: „Naučím je obětovat bohům, ale to co mají, obětovat musíte vybrat vy.“ Vrátí se na zem a zabil, býka na jednu hromadu dal maso a schované do kůže a na vrch žaludek. Na druhou hromadu dal kosti obalené tukem, tato hromada se zdála větší a lepší. Prometheus připravil oběť a sotva ji Zeus

ucítil, sestoupil dolů z oblaků na zem. Prometheus dal vybrat Diovi, co mu mají lidé obětovat. Zeus poznal lest, ale nedal nic na sobě znát a vybral si hromadu kostí obalenou tukem. Prometheus ukázal, co si vybral a od té doby, lidé obětovali bohům kosti a maso snědli sami. Zeus se rozhodl, že potrestá lidi za to že ho oklamali a sebere jim oheň. Začal foukat silný vítr a pršet všechen oheň na zemi uhasl. Lidé nemohli péct chleba, vařit ani nic vyrábět a byla jim zima.

Prometheus se rozhodl jít na Olymp, sídlo bohů, a oheň jim vzít. Vplížil se potichu v noci na Olympu do zlatého paláce Diova a nikým nepozorován vzal trochu ohně z Diova krbu, lidem na zem. Oheň ukryl do duté hole. Na zemi zase bylo veselo lidé mohli vařit a péct. Z těch dobrot šla taková vůně, že ji ucítil až na nebi Zeus. Rozhněval se božím hněvem a poručil nejšikovnějšímu z bohů Hefaistovi, aby udělal krásnou sochu ženy. Bohové ji oživilí a dali jméno Pandora, Zeus ji dal do ruky, krásnou truhličku a posla ji na zem mezi lidi. Lstivý bůh Hermes ji zavedl k Prometheovu bratru Epimetheovi. Prométheus svého bratra varoval, aby od bohů nepřijímal žádné dary, protože tušil že bohové budou chtít potrestat to, že jim vzal oheň. Když ji , ale uviděl na všechno zapomněl a krásnou Pandoru pustil k sobě domů. Byl zvědavý co je schované v krásné truhličce a nedočkavě ji otevřel. Z truhličky, vyletěly nemoci, bída, bolest a strach a se strašným kvílením a skučením se rozlétly do světa. Pandor se lekla a zavřela víčko truhličky a tak se na svět dostala jen malá naděje, protože byla utlačená na dně. Promethea bohové také potrestali a nechali ho přikovat k vysoké skále v pohoří Kavkaz. Každý den ráno přiletěl k Prometheovi orel a trhal mu ostrým zobákem játra. V noci mu játra dorostla a ráno přiletěl orel zase. Takto měl být přikován na věky. Bylo, tomu tak opravdu po staletí až jednou se tam objevil Herkules syn Dia, který byl na cestě pro zlatá jablka Hesperidek a zrovna přilétal orel. Herkules neváhal a vzal luk a šíp a orla zabil. Potom ohromnou silou rozdrtil pouta Prometheova a osvobodil ho. Aby uspokojil, bohy nosil Prometheus po zbytek života na prstě kovový prsten s kamenem z kavkazské skály a tak k ní byl na věky připoután. My lidé nosíme od té doby na památku, a abychom na Promethea nezapomněli prsteny s kamínkem.

Příloha I – Kubismus

Obr. 1: Hrněk na stole (práce dítěte 4 roky)

Obr. 2: Pablo Picasso, Mísa na ovoce láhve a housle (kalendář)

Příloha II - Expresionismus

Obr. 3: Smutek (práce dítěte 4.5 roku)

Obr. 3: Vztek (práce dítěte 5 let)

Obr. 5: Egon Schiele, Matka s dvěma dětmi (kalendář)

Příloha III – Futurismus

Obr. 6: Louka (skupinová práce dívky 3-6 let)

Obr. 7: Umberto Boccioni, Dynamika cyklisty (kalendář)

Abstrakt

DOLÁŠOVÁ E., *Motivace k základům dějin moderního umění pro předškolní věk v rámci pedagogiky volného času*. České Budějovice 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce

Klíčová slova: moderní umění, umění, galerijní pedagogika, artefiletika, výtvarná výchova, výtvarná dílna, předškolní věk

Práce se zabývá moderním uměním a jeho využitím při vytváření výtvarných dílen pro děti předškolního věku. V praktické části práce seznamuje s vybranými směry moderního umění. Dále seznamuje s galerijní pedagogikou a výtvarným výchovným způsobem artefiletikou. Stručně jsou popsány výtvarné techniky, které jsou použity v praktické části. V praktické části jsou popsány jednotlivé výtvarné dílny, které seznamují s vybranými směry moderního umění. Ve výtvarných dílnách je využito poznatků z galerijní pedagogiky a artefiletiky. Děti přes dramatickou motivaci a vlastní výtvarnou aktivitou získaly povědomí o výtvarných směrech moderního umění.

Abstract

DOLÁŠOVÁ E, *Motivation for the foundations of the modern art history for preschool age with the pedagogy of leisure time* České Budějovice 2013. Bachelor thesis. University of South Bohemia. Faculty of Theology. Faculty of Education. Thesis supervisor

Keywords: modern art, art, gallery pedagogy, artefiletics, art education, art workshop, preschool age

The theses deals with the modern art and its use for creating art workshops for preschool children. In practical part the thesis introduces selected styles of the modern art. Furthermore, it describes the gallery pedagogy and an art education approach, artefiletics. There are briefly described some art techniques used in the practical part. Individual art workshops that introduce certain modert art styles are described in the practical part. For art workshops knowledge from gallery pedagogy and artefiletics is used. Children got the awareness about movements of the modern art through a dramatical motivation and own art activity.